

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	3
YLEISPERUSTELUT	4
1 Nykytila	4
1.1 Suomen lainsäädäntö Haagin lastensuojelusopimuksen alalla	4
1.2 Suomea sitovat valtiosopimukset Haagin lastensuojelusopimuksen alalla	5
1.3 Euroopan yhteisön lainsäädäntö	6
1.4 Nykytilan arviointi.....	7
2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	8
3 Haagin lastensuojelusopimus	8
3.1 Sopimuksen valmistelu	8
3.2 Sopimuksen pääasiallinen sisältö.....	9
3.3 Sopimukseen sitoutumista koskevan toimivallan jakautuminen Suomen ja Euroopan yhteisön välillä.....	10
3.4 Sopimuksen voimaantulo ja Suomen tähänastiset toimenpiteet.....	11
4 Haagin lastensuojelusopimuksen suhde Suomen lainsäädäntöön ja Suomea koskeviin kansainvälisiin velvoitteisiin	12
5 Haagin lastensuojelusopimuksen voimaansaattamisesta ehdotetun lain pääasiallinen sisältö	13
6 Esityksen vaikutukset	14
6.1 Taloudelliset ja organisatoriset vaikutukset.....	14
6.2 Vaikutukset yksilön asemaan.....	14
7 Asian valmistelu	14
8 Muita asiaan vaikuttavia seikkoja	14
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	15
1 Sopimuksen sisältö ja suhde Suomen lainsäädäntöön	15
I luku. Yleissopimuksen soveltamisala	15
II luku. Toimivalta	18
III luku. Sovellettava laki.....	25
IV luku. Tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano	29
V luku. Yhteistyö	30
VI luku. Yleiset määräykset.....	33
VII luku. Loppumääräykset	37

2 Lakiehdotuksen perustelut	37
2.1 Laki Haagin lastensuojelusopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta	37
2.2 Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta	45
2.3 Lastensuojelulaki	49
3 Voimaantulo	49
4 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys	50
4.1 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus	50
4.2 Käsittelyjärjestys	50
LAKIEHDOTUKSET	52
LIITE 1	58
SOPIMUKSEN TEKSTI	58
BILAGA 1	84
LIITE 2	109
RINNAKKAISTEKSTIT	109
LIITE 3	114
ASETUSLUONNOS	114
LAGFÖRSLAGEN	115

Hallituksen esitys Eduskunnalle lasten suojelua koskevan Haagin yleissopimuksen hyväksymisestä ja laeiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Haagissa 19 päivänä lokakuuta 1996 tehdyn yleissopimuksen toimivallasta, sovellettavasta laista, tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa (*Haagin lastensuojelusopimus*).

Eduskunnan hyväksyttäväksi ehdotetaan myös laki Haagin lastensuojelusopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi lapsen huollosta ja tapamisoikeudesta annettua lakia sekä lastensuojelulakia.

Haagin lastensuojelusopimuksen tarkoituksena on määrittää valtio, jonka viranomaiset ovat toimivaltaisia ryhtymään toimenpiteisiin lapsen tai hänen omaisuutensa suojaamiseksi, sekä määrittää laki, jota viranomaisten on tällöin sovellettava. Sopimuksessa määrätään myös vanhempainvastuuseen sovellettavasta laista sekä lasten suojeluun liittyvien toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sopimusvaltioissa. Sopimuksessa on lisäksi määräyksiä sopimusvaltioiden viranomaisten välisestä yhteistyöstä sopimuksen tarkoituksen toteuttamiseksi.

Sopimuksen ratifiointi kuuluu osittain Euroopan yhteisön ja osittain jäsenvaltioiden toimivaltaan. Euroopan yhteisössä ei ole toistaiseksi päätetty sopimuksen voimaansaattamisesta. Haagin lastensuojelusopimuksen voimaansaattamista koskeva laki on tarkoitettu tulemaan voimaan tasavallan presidentin asetuksella ja muut lait valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti kuin Haagin lastensuojelusopimus tulee Suomen osalta voimaan.

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila

1.1 Suomen lainsäädäntö Haagin lastensuojelusopimuksen alalla

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevat kansainvälis-yksityisoikeudelliset säännökset ovat lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/1983). Näiden säännösten mukaan Suomen tuomioistuimet ovat yleensä toimivaltaisia lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevassa asiassa, jos lapsella on Suomessa asuinpaikka (19 ja 20 §). Huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevaa asiaa ratkaistaessa sovelletaan Suomen lakia (22 §). Suomi tunnustaa yleensä vieraassa valtiossa annetut lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevat päätökset (24 ja 25 §). Tällainen päätös on myös täytäntöönpanokelpoinen Suomessa sen jälkeen, kun Helsingin hovioikeus on sen täytäntöönpanokelpoiseksi vahvistanut. Päätöksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanokelpoiseksi vahvistamisesta voidaan kuitenkin tietyin edellytyksin kieltäytyä (27 ja 28 §).

Lapsen edunvalvontaa (holhous) koskevat kansainvälis-yksityisoikeudelliset säännökset ovat laissa eräistä kansainvälisluontoisista perheoikeudellisista suhteista (*kansainvälinen perhesuhdelaki*, 379/1929). Suomen viranomaisten kansainvälinen toimivalta perustuu sen mukaan kahteen liittymään, kansalaisuuteen ja pysyvään oleskeluun. Jos alaikäinen on Suomen kansalainen, hänelle voidaan aina järjestää holhous Suomessa (28 §). Samoin voidaan menetellä, jos ulkomaalainen pysyvästi oleskelee Suomessa. Viimeksi mainitussa tapauksessa tuomioistuimen on kuitenkin ensiksi tiedusteltava, tuleeko holhous järjestettäväksi alaikäisen kansalaisuusvaltion lain mukaisesti (29 §). Holhouksen järjestämiseen Suomessa sovelletaan Suomen lakia. Laissa ei ole nimenomaisia säännöksiä alaikäisen holhouksesta vieraassa valtiossa annetun ratkaisun tunnustamisesta. Edellä mainittujen säännösten mukaan alaikäisen holhous voi kuitenkin jäädä ulkomailla tapahtuneen järjestämisen varaan, jollei ole erityistä syytä päättää toisin. Tämä osoittaa, että ulkomaisella päätöksellä on vaikutuksia Suomessa.

Lastensuojelulaissa (683/1983) on säännöksiä lastensuojelun järjestämisestä kansainvälisiä liittymiä sisältävissä tapauksissa. Lastensuojelua järjestetään pääsäännön mukaan lapselle, jonka asuin- tai oleskelukunta on Suomessa. Lastensuojelua järjestetään kuitenkin tietyin edellytyksin myös lapselle, jolla ei ole tällaista liittymää Suomeen, jos lapsi ei saa asianmukaista huoltoa asuin- tai oleskelumaassaan.

Laki huoltoa tai hoitoa koskevan päätöksen täytäntöönpanoa varten tapahtuvasta luovuttamisesta Islantiin, Norjaan, Ruotsiin tai Tanskaan (*pohjoismainen luovutuslaki*, 761/1970) sisältää säännökset edellytyksistä, joiden nojalla henkilö, jonka Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan viranomaisen antaman päätöksen mukaan tulee olla huollossa tai hoidossa, voidaan luovuttaa Suomesta mainittuun valtioon päätöksen täytäntöönpanoa varten.

1.2 Suomea sitovat valtiosopimukset Haagin lastensuojelusopimuksen alalla

Suomi on osapuolena lukuisissa valtiosopimuksissa, jotka koskevat Haagin lastensuojelusopimuksen alaa.

Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kesken Tukholmassa 6 päivänä helmikuuta 1931 tehdyssä avioliittoa, lapseksiottamista ja holhousta koskevia kansainvälis-yksityisoikeudellisia määräyksiä sisältävässä sopimuksessa (*pohjoismainen avioliittokonventio*, Sops 20/1931) on määräyksiä lapsen huoltoa koskevan asian ratkaisemisesta avioeroasian yhteydessä (8 artikla) sekä alaikäiselle sopimusvaltion kansalaiselle toisessa sopimusvaltiossa järjestettävästä holhouksesta (14 ja 15 artikla). Asiaa ratkaistaessa sovelletaan jokaisessa valtiossa siellä voimassa olevaa lakia (9 ja 16 artikla). Asiasta jossakin sopimusvaltiossa annettu ratkaisu on ilman eri vahvistusta voimassa muissa sopimusvaltioissa (22 artikla).

Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kesken tehtiin 11 päivänä loka-kuuta 1977 sopimus yksityisoikeudellista vaatimusta koskevien tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta (*pohjoismainen tuomiosopimus*, SopS 56/1977). Sopimus ei ole Islantiin nähden tullut voimaan. Sopimuksen täytäntöönpanemiseksi on säädetty laki yksityisoikeudellista vaatimusta koskevien pohjoismaisten tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta (588/1977). Lain 8 § koskee toisessa sopimusvaltiossa lapsen huollosta tai tapaamisoikeudesta taikka lapsen luovuttamista muussa tapauksessa koskevan päätöksen täytäntöönpanoa Suomessa.

Islanti ei ole pohjoismaisen tuomiosopimuksen osapuoli. Sen ja Suomen välillä on siten yhä sovellettava Suomen, Tanskan, Islannin, Norjan ja Ruotsin välillä 16 päivänä maaliskuuta 1932 tehtyä sopimusta tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta (*vuoden 1932 pohjoismainen tuomiosopimus*, SopS 9/1933). Sen nojalla voidaan panna täytäntöön ainoastaan sellainen puolisoitten yhteisen lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskeva päätös, joka tunnustetaan pohjoismaisen avioliittokonvention nojalla (10 artikla).

Luxemburgissa 20 päivänä toukokuuta 1980 tehty lasten huoltoa koskevien päätösten tunnustamista ja täytäntöönpanoa ja lasten palauttamista koskeva yleissopimus (*Euroopan neuvoston sopimus*, Sops 56/1994) tuli Suomeen nähden voimaan 1.8.1994. Yleissopimus sisältää määräyksiä sopimusvaltiossa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun päätöksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanokelpoisuudesta muissa sopimusvaltioissa sekä määräyksiä liivattomasti poisviedyn lapsen palauttamisesta huoltajalle (7-11 artikla). Jokaisen sopimusvaltion tulee nimetä keskusviranomaisen huolehtimaan yleissopimuksessa määrättyjen tehtävien hoitamisesta. Näihin tehtäviin kuuluu muun muassa toimiminen lähettävänä ja vastaanottavana viranomaisena, kun se, jolle on sopimusvaltiossa annettu huoltoa koskeva päätös, haluaa saada päätöksen tunnustetuksi tai täytäntöönpannuksi toisessa sopimusvaltiossa. Sopimuk-

sen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset on otettu lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettuun lakiin. Suomen keskusviranomaisena on mainitun lain 35 §:n mukaan oikeusministeriö.

Haagissa 25 päivänä lokakuuta 1980 kansainvälisestä lapsikaappauksesta tehty yksityisoikeuden alaa koskeva yleissopimus (*Haagin lapsikaappaussopi-*mus, SopS 57/1994) tuli Suomeen nähden voimaan 1.8.1994. Sopimus sisältää määräykset luvattomasti poisviedyn tai luvattomasti palauttamatta jätetyn lapsen palauttamisesta, jos lapsella välittömästi ennen luvaton poistamista tai palauttamatta jättämistä oli asuinpaikka sopimuksen osapuolena olevassa valtiossa (8-15 artikla). Sopimuksessa on myös kielto antaa ratkaisua lapsen huoltoa koskevista oikeuksista siinä sopimusvaltiossa, minne lapsi on viety tai mistä hänet on luvattomasti jätetty palauttamatta, jos asianomaisen sopimusvaltion viranomaisen on saanut tiedon siitä, että kysymyksessä on luvaton poistaminen tai palauttamatta jättäminen (16 artikla). Jokaisen sopimusvaltion tulee nimetä keskusviranomaisen huolehtimaan yleissopimuksessa määrättyistä velvoitteista. Keskusviranomaisen tulee monin eri tavoin edistää lapsen palauttamista. Sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset on otettu lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettuun lakiin. Suomen keskusviranomaisena on mainitun lain 35 §:n mukaan oikeusministeriö.

1.3 Euroopan yhteisön lainsäädäntö

Neuvosto hyväksyi 27 päivänä marraskuuta 2003 asetuksen (EY) N:o 2201/2003 tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta (*Bryssel IIa –asetus*). Asetus tuli voimaan 1.8.2004, ja sitä alettiin soveltaa 1.3.2005 alkaen.

Avioeroa, asumuseroa ja avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevien asioiden lisäksi asetusta sovelletaan kaikkiin siviilioikeudellisiin asioihin, jotka liittyvät vanhempainvastuun myöntämiseen, käyttämiseen, siirtämiseen, rajoittamiseen tai lopettamiseen. Käsitteellä ”vanhempainvastuu” tarkoitetaan asetuksen 2 artiklan 7 kohdan mukaan ”oikeuksia tai velvollisuuksia, jotka liittyvät lapsen henkilöön tai omaisuuteen ja jotka jollakin luonnollisella henkilöllä tai oikeushenkilöllä on tuomioistuimen tuomion tai lain taikka voimassa olevan sopimuksen perusteella. Vanhempainvastuuta koskeviin asioihin kuuluvat 1 artiklan 2 kohdan mukaan erityisesti asiat, jotka koskevat oikeutta lapsen huoltoon ja tapaamisoikeutta, holhousta, edunvalvontaa tai vastaavia järjestelyjä, sellaisen henkilön nimeämistä ja tehtäviä, joka on vastuussa lapsen henkilöstä tai omaisuudesta tai lapsen edustamisesta tai avustamisesta, lapsen sijoittamista sijaisperheeseen tai hoitolaitokseen sekä lapsen omaisuuden hallinnoimiseen, säilyttämiseen ja luovuttamiseen liittyviä lapsen suojeletoimenpiteitä.

Asetus sisältää säännökset muun muassa jäsenvaltion tuomioistuimen toimivallasta vanhempainvastuuta koskevista asioista, jäsenvaltiossa vireillä olevan vanhempainvastuuta koskevan asian vireilläolovaikutuksesta, jäsenvaltiossa

annetun vanhempainvastuuta koskevan tuomion tunnustamisesta ja täytäntöönpanokelpoiseksi julistamisesta sekä lapsen palauttamisesta. Asetuksessa on myös säännöksiä keskusviranomaisten yhteistyöstä vanhempainvastuuta koskevilla asioilla.

Asetusta täydentävät kansalliset säännökset on annettu lailla tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevilla asioilla annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta (*soveltamislaki*, 1153/2004). Lain 5 §:n mukaan asetuksessa tarkoitettu keskusviranomainen on Suomessa oikeusministeriö.

Bryssel IIa -asetus syrjäyttää soveltamisalallaan sen kanssa ristiriidassa olevat kansalliset säännökset. Asetuksen 59-61 artikloissa on säännöksiä asetuksen suhteesta muihin säädöksiin. Mainitun 59 artiklan mukaan asetus pääsäännön mukaan korvaa jäsenvaltioiden osalta asetuksen voimaan tullessa voimassa olevat yleissopimukset, jotka on tehty kahden tai useamman jäsenvaltion välillä ja jotka koskevat asetuksen piiriin kuuluvia asioita. Edellä mainituista Suomea sitovista valtiosopimuksista asetus korvaa siten pohjoismaisen tuomiosopimuksen Suomen ja Ruotsin välillä. Pohjoismaisen avioliittokonvention osalta Suomi ja Ruotsi saivat sitä vastoin oikeuden ilmoittaa, että sitä sovelletaan kokonaisuudessaan tai osittain näiden valtioiden keskinäisissä suhteissa asetuksen sijasta (59 artiklan 2 kohta). Asetuksen hyväksyessään Suomi ja Ruotsi ilmoittivat, että pohjoismaista avioliittokonventiota sovelletaan kokonaisuudessaan näiden maiden keskinäisissä suhteissa asetuksen säännösten sijasta.

Asetuksen 60 artiklassa luetellaan yleissopimukset, joihin näiden asetuksella on etusija siltä osin kuin yleissopimukset koskevat asetuksen piiriin kuuluvia asioita. Tällaisia yleissopimuksia ovat muun muassa edellä tarkoitettu Euroopan neuvoston sopimus ja Haagin lapsikaappausopimus.

Asetuksen 61 artiklassa säädetään asetuksen ja Haagin lastensuojelusopimuksen suhteesta. Sen mukaan asetusta sovelletaan, kun kyseessä olevan lapsen asuinpaikka on jäsenvaltion alueella. Asetusta sovelletaan lisäksi jäsenvaltion toimivaltaisen tuomioistuimen antaman tuomion tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon toisen jäsenvaltion alueella siinäkin tapauksessa, että kyseessä olevan lapsen asuinpaikka on sellaisessa Euroopan unionin ulkopuolisessa valtiossa, joka on Haagin lastensuojelusopimuksen osapuoli.

1.4 Nykytilan arviointi

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta on olemassa runsaasti kansainvälisyksityisoikeudellisia valtiosopimuksia, joissa Suomi on osapuolena. Useimmat sopimukset koskevat kuitenkin vain joitakin osakysymyksiä ja rajoittuvat joko pohjoismaiden tai Euroopan valtioiden välisiin suhteisiin.

Bryssel IIa -asetuksessa säädetään monipuolisesti vanhempainvastuuta koskevista kansainvälisyksityisoikeudellisista kysymyksistä Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä. Asetuksella luodaan myös yhteistyöverkosta lasten suo-

jelemiseksi unionin alueella. Asetuksessa ei kuitenkaan ole lainvalintaa koskevia säännöksiä.

Suomi ei ole osapuolena sellaisissa vanhempainvastuuta koskevissa yleissopimuksissa, jotka ovat lähtökohtaisesti avoinna maailman kaikille valtioille. Tällaisia yleissopimuksia ovat Haagissa 5 päivänä lokakuuta 1961 tehty viranomaisten toimivaltaa ja sovellettavaa lakia alaikäisten suojelussa koskeva yleissopimus sekä Haagin lastensuojelusopimus, jolla vuoden 1961 tehty sopimus on tarkoitus korvata. Maailman kansainvälistyessä ja kansainvälisiä liittymiä sisältävien tapausten lisääntyessä yleismaailmalliselle sopimukselle on tarvetta.

2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksen tavoitteena on parantaa lasten suojelua kansainvälisiä liittymiä sisältävissä tilanteissa saattamalla voimaan Haagin lastensuojelusopimus.

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Haagin lastensuojelusopimuksen sekä lain sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaatamisesta ja sopimuksen soveltamisesta.

Lisäksi ehdotetaan seurannaismuutoksia kahteen eri lakiin.

3 Haagin lastensuojelusopimus

3.1 Sopimuksen valmistelu

Sopimuksen valmistelu alkoi Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssissa 29.5.1993 tehdyllä päätöksellä. Valmistelua varten asetettu erityiskomissio laati vuosien 1994 ja 1995 aikana alustavan luonnoksen yleissopimukseksi. Neuvotteluihin osallistui 35 Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin jäsenvaltiota sekä tarkkailijoina 15 muuta valtiota, kahdeksan hallitusten välistä organisaatiota ja yhdeksän muuta organisaatiota. Yleissopimus hyväksyttiin ja avattiin allekirjoitettavaksi Haagissa syksyllä 1996 pidetyssä diplomaattikokouksessa.

Tarve sopimuksen valmisteluun johtui siitä, että vuonna 1961 alaikäisten suojelusta tehty yleissopimus oli käytännössä osoittautunut ongelmalliseksi. Eräänä syynä vaikeuksiin oli se, että yleissopimuksessa oli lapsen asuinpaikkavaltion ja toisaalta lapsen kansalaisuusvaltion viranomaisille annettu kilpaileva toimivalta ryhtyä toimiin lapsen suojelemiseksi. Ongelmana pidettiin myös sopimusvaltioiden viranomaisten huonoa yhteistyötä ja sitä, että sopimuksesta puuttuivat määräykset sopimusvaltiossa tehdyn suojelutoimenpiteen täytäntöönpanosta toisessa sopimusvaltiossa. Näiden ongelmien seurauksena sopimuksen osapuolena oli vuonna 1996 vain 11 valtiota. Lisäperusteen uuden yleissopimuksen laatimiselle antoi lapsen oikeuksista New Yorkissa 1993 tehty yleissopimus, joka synnytti tarpeen huolehtia siitä, että lapsia koskevat sopimukset täyttivät mainitussa sopimuksessa asetetut vaatimukset.

3.2 Sopimuksen pääasiallinen sisältö

Sopimuksen tarkoituksena on parantaa lasten suojelua kansainvälisissä tilanteissa. Sopimuksen avulla pyritään välttämään oikeusjärjestelmien välisiä ristiriitatilanteita lasten suojeluun liittyvän toimivallan, sovellettavan lain sekä tuomioiden tunnustamisen ja täytäntöönpanon osalta. Tarkoituksena on myös kehittää kansainvälistä yhteistyötä lasten suojelussa.

Sopimuksen soveltamisala on määritelty sopimuksen 2-4 artiklassa. Sopimusta sovelletaan 2 artiklan mukaan kaikkiin alle 18-vuotiaisiin lapsiin heidän syntymästään alkaen. Sopimuksen 3 artiklassa on esimerkkiluettelo toimenpiteistä, joihin sopimusta sovelletaan. Näitä ovat esimerkiksi lapsen huolto ja edunvalvonta sekä lapsen sijoittaminen perhe- tai laitoshoidon. Sopimuksen 4 artiklassa soveltamisalaa tarkennetaan luettelemalla asiaryhmiä, joihin yleissopimusta ei sovelleta. Näitä ovat esimerkiksi vanhemmuuden vahvistaminen tai kiistäminen sekä lapsen nimeä ja elatusvelvollisuutta koskevat kysymykset.

Sopimuksen II luku koskee sopimusvaltioiden kansainvälistä toimivaltaa ryhtyä toimenpiteisiin lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi. Tavoitteena on ollut estää toimivaltaristiriidat määräämällä, että vain yksi sopimusvaltio olisi kulloinkin toimivaltainen. Pääsääntönä on, että lapsen asuinpaikkavaltion viranomaiset ovat toimivaltaisia (5 artikla). Pääsäännöstä on tehty poikkeuksia tapauksissa, joissa lapsella ei ole asuinpaikkaa missään valtiossa tai jossa on kysymys lapsikaappauksesta. Lapsen asuinpaikkavaltiolle on lisäksi annettu mahdollisuus pyytää sitä tai suostua siihen, että muun kuin lapsen asuinpaikkavaltion viranomaiset käyttävät toimivaltaa (8 ja 9 artikla). Sopimuksen 10 artiklassa määrätään edellytyksistä, joiden nojalla avioliiton purkamista koskevasta asiasta päättävä sopimusvaltion viranomainen voi ryhtyä toimenpiteisiin lapsen tai hänen omaisuutensa suojaamiseksi, vaikka lapsen asuinpaikka on toisessa sopimusvaltiossa. Sopimuksen 11 ja 12 artiklassa on lisäksi pääsäännöstä poikkeavia määräyksiä kiiretilanteiden ja sellaisten toimenpiteiden varalta, joiden oikeusvaikutukset rajoittuvat ainoastaan toimenpiteen suorittaneen valtion alueelle.

Sopimuksen III luku koskee sovellettavaa lakia. Pääsääntönä on, että viranomainen soveltaa omaa lakiaan ryhtyessään lasten suojelua koskeviin toimenpiteisiin (15 artikla). Luvussa on määräykset myös siitä, mitä lakia sovelletaan vanhempainvastuun määräytymiseen sopimuksen, yksipuolisen oikeustoimen tai suoraan lain nojalla ja miten lapsen asuinpaikan siirtyminen toiseen valtioon vaikuttaa edellä mainituin tavoin syntyneeseen vanhempainvastuuseen (16, 17 ja 21 artikla).

Sopimuksen IV luvussa on määräykset sopimusvaltiossa suoritetun toimenpiteen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta muissa sopimusvaltioissa. Pääsääntönä on, että nämä toimenpiteet tunnustetaan muissa sopimusvaltioissa ilman eri vahvistusta. Tunnustamisesta voidaan kuitenkin kieltäytyä sopimuksessa luetelluin perustein (23 artikla). Jos suoritettu toimenpide, joka on täytäntöön-

panokelpoinen alkuperävaltiossaan, edellyttää täytäntöönpanoa toisessa sopimusvaltiossa, se on asianosaisen pyynnöstä julistettava siellä täytäntöönpanokelpoiseksi tai rekisteröitävä täytäntöönpanoa varten. Täytäntöönpanokelpoiseksi julistamisesta tai rekisteröinnistä voidaan kuitenkin kieltäytyä sopimuksessa mainituin perustein (26 artikla). Itse täytäntöönpano tapahtuu täytäntöönpanovaltion omaa lainsäädäntöä soveltaen. Täytäntöönpanon tulee tapahtua samalla tavoin kuin kyseisen valtion omien viranomaisten toimenpiteiden täytäntöönpanon (28 artikla).

Sopimuksen V luku koskee yhteistyötä sopimuksen soveltamisalalla. Samalla tavoin kuin monissa aikaisemmissa Haagin yleissopimuksissa yhteistyöjärjestelmä perustuu siihen, että jokainen sopimusvaltio on velvollinen nimeämään keskusviranomaisen vastaamaan niistä velvoitteista, joita sopimus näille viranomaisille asettaa (29 artikla). Eräät keskusviranomaiselle määrätty tehtävät voidaan suorittaa myös muiden viranomaisten tai toimielinten välityksellä.

Sopimuksen VI luvussa on yleisiä määräyksiä, joiden tarkoituksena on muun muassa helpottaa sopimuksen toimeenpanoa ja seurantaan sekä suojata sopimuksen puitteissa vaihdettujen henkilötietojen luottamuksellisuutta. Tässä luvussa on määräyksiä myös Haagin lastensuojelusopimuksen ja muiden kansainvälisten asiakirjojen välisestä suhteesta.

Sopimuksen VII luvussa on Haagin yleissopimuksissa tavanomaiset loppumääräykset, jotka koskevat muun muassa sopimuksen ratifiointia ja hyväksymistä sekä sopimukseen liittymistä ja sopimuksen voimaantuloa.

3.3 Sopimuksen sitoutumista koskevan toimivallan jakautuminen Suomen ja Euroopan yhteisön välillä

Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön pohjalta muotoutuneen niin sanotun ERTA-opin mukaan jäsenvaltioilla ei ole oikeutta sopia kolmansien valtioiden kanssa sellaisista velvoitteista, jotka vaikuttavat yhteisön sääntöihin tai muuttavat niitä. Tältä osin toimivalta kuuluu yhteisölle.

Haagin lastensuojelusopimuksen voimaansaattaminen vaikuttaa Bryssel II-asetuksen säännöksiin siten, että sen alueellinen soveltamisala kaventuu. Sopimuksen voimaansaattamisen jälkeen Bryssel II-asetuksen oikeudellista toimivaltaa (II luku) ja keskusviranomaisten yhteistyötä (IV luku) koskevia säännöksiä voidaan lastensuojelusopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa soveltaa vain, jos kysymyksessä olevan lapsen asuinpaikka on jonkin jäsenvaltion alueella. Tämä johtuu toisaalta Haagin lastensuojelusopimuksen 52 artiklan 2 ja 4 kappaleesta ja toisaalta Bryssel II -asetuksen 61 artiklasta. Mainituista Haagin sopimuksen määräyksistä seuraa, etteivät sopimusvaltiot voi sopimuksen soveltamisalalla tehdä uusia, sopimuksen kanssa ristiriidassa olevia valtiosopimuksia tai yhtenäisiä lakeja muutoin kuin sellaisten lasten osalta, joilla on asuinpaikka jossakin kysymyksessä olevan uuden instrumentin osapuolena olevassa valtiossa. Mainitussa asetuksen 61 artiklassa tämä on otettu huomioon säätämällä, että asetusta sovelletaan suhteessa Haagin lasten-

suojelusopimukseen yleensä vain, kun kyseessä olevan lapsen asuinpaikka on jäsenvaltion alueella. Sopimukseen sitoutuminen kuuluu siten näiltä osin yhteisön yksinomaiseen toimivaltaan.

Haagin lastensuojelusopimus ei sitä vastoin vaikuta yhteisön sääntöihin siltä osin kuin on kysymys vanhempainvastuuta koskevien tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta. Bryssel IIa –asetuksen säännökset vanhempainvastuuta koskevien päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta poikkeavat tosin Haagin lastensuojelusopimuksen määräyksistä siten, että tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon on eräissä tapauksissa olemassa velvollisuus silloinkin, kun vastaavaa velvollisuutta ei ole Haagin sopimuksen nojalla. Mainittujen instrumenttien välillä ei kuitenkaan ole ristiriitaa, sillä Haagin sopimuksen määräykset ovat vähimmäisvelvoitteita, jotka eivät estä sopimusvaltioita tunnustamasta ja täytäntöön panemasta toisessa sopimusvaltiossa annettuja ratkaisuja laajemminkin kuin, mihin heillä on sopimuksen mukaan velvollisuus. Bryssel IIa –asetuksen 61 artiklan b) alakohdassa säädetään tämän mukaisesti, että toisessa jäsenvaltiossa annetun tuomion tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon sovelletaan Bryssel IIa –asetusta silloinkin, kun lapsella on asuinpaikka sellaisessa Euroopan unionin ulkopuolisessa valtiossa, joka on Haagin sopimuksen osapuoli. Haagin sopimukseen sitoutuminen ei siten vaikuta yhteisön sääntöihin päätösten tunnustamisen ja täytäntöönpanon osalta, joten asia kuuluu tältä osin Suomen yksinomaiseen toimivaltaan.

3.4 Sopimuksen voimaantulo ja Suomen tähänastiset toimenpiteet

Haagin lastensuojelusopimuksen voivat allekirjoittaa ja saattaa voimaan valtiot, jotka olivat Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin jäseniä silloin, kun sen 18. istunto vuonna 1996 pidettiin (57 artikla). Muut valtiot voivat liittyä sopimukseen sen tultua kansainvälisesti voimaan. Liittyminen vaikuttaa liittyvän valtion ja niiden sopimusvaltioiden välisiin suhteisiin, jotka eivät määräajassa ole esittäneet vastalauseita liittymistä vastaan (58 artikla).

Haagin lastensuojelusopimus on tullut kansainvälisesti voimaan 1.1.2002. Sen on tällä hetkellä ratifioinut tai hyväksynyt yhdeksän valtiota, jotka ovat Australia, Viron tasavalta, Latvia, Liettua, Marokko, Monaco, Slovakia, Slovenia ja Tšekin tasavalta. Lisäksi sopimukseen on liittynyt Ecuador. Näiden lisäksi sopimuksen on allekirjoittanut 19 valtiota.

Euroopan yhteisön jäsenvaltioiden kannalta Haagin lastensuojelusopimuksen voimaan saattaminen kuuluu osittain yhteisön ja osittain jäsenvaltion toimivaltaan. Koska Euroopan yhteisö ei ole Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin jäsen ja ainoastaan valtiot voivat Haagin lastensuojelusopimuksen mukaan tulla sen osapuoliksi, neuvosto valtuutti 19.12.2002 tehdyllä päätöksellä jäsenvaltiot allekirjoittamaan sopimuksen yhteisön puolesta (EYVL 21.2.2003 L 48/1). Allekirjoittaminen tapahtui Euroopan yhteisön kaikkien silloisten jäsenvaltioiden paitsi Alankomaiden osalta 1.4.2003. Tuolloin myös Suomi allekirjoitti sopimuksen. Alankomaat oli allekirjoittanut sopimuksen jo vuonna 1997.

4 Haagin lastensuojelusopimuksen suhde Suomen lainsäädäntöön ja Suomea koskeviin kansainvälisiin velvoitteisiin

Haagin lastensuojelusopimuksen määräykset syrjäyttävät erityissäännöksinä Suomen kansallisen lain säännökset sopimuksen soveltamisalalla. Sopimuksen perusajatuksot ovat keskeisiltä osin samat kuin lapsen huollosta ja tapaamisoi-
keudesta annetun lain kansainvälis-yksityisoikeudellisissa säännöksissä. Lähtökohtana on molemmissa, että lasta koskevat asiat on ratkaistava lapsen asuinpaikkavaltiossa, että asiaa ratkaistaessa sovelletaan tuomioistuinvaltion lakia ja että ulkomaisen ratkaisun tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon tulee suhtautua suopeasti.

Lapsen edunvalvontaa koskevissa kysymyksissä Haagin lastensuojelusopimus eroaa kansainvälisen perhesuhdelain säännöksistä siinä, että sopimuksessa on lähtökohtana asuinpaikkaperiaatteen soveltaminen, kun taas viimeksi mainitussa painotetaan kansalaisuusperiaatetta. Haagin sopimus on tältä osin kansallisia säännöksiämme uudenaikaisempi. Nykyisen käsityksen mukaan asuinpaikka soveltuu usein paremmin tuomioistuimen kansainvälistä toimivaltaa ja lainvalintaa määrääväksi liittymäksi kuin kansalaisuus. Myös Suomen kansainvälis-yksityisoikeudellista lainsäädäntöä uudistettaessa on monissa kysymyksissä siirrytty kansalaisuusperiaatteesta asuinmaaperiaatteeseen.

Haagin lastensuojelusopimus ei vaikuta sellaisiin kansainvälisiin asiakirjoihin, joiden osapuolina on sopimusvaltioita ja jotka sisältävät määräyksiä lastensuojelusopimuksen soveltamisalaan kuuluvista asioista, jolleivät kyseisten asiakirjojen osapuolina olevat valtiot anna toisensisältöistä selitystä (52 artikla 1 kappale). Mainitun 52 artiklan 1 kappaleen määräykset koskevat artiklan 3 kappaleen mukaan myös kyseessä olevien valtioiden yhtenäistä lainsäädäntöä, joka perustuu näiden valtioiden välisiin alueellisiin tai muihin siteisiin. Haagin lastensuojelusopimus ei siten vaikuta pohjoismaisen tuomiosopimuksen, vuoden 1932 pohjoismaisen tuomiosopimuksen, Euroopan neuvoston sopimuksen eikä pohjoismaisen luovuttamislain soveltamiseen.

Haagin lastensuojelusopimus ei vaikuta Haagin lapsikaappausopimuksen soveltamiseen niiden valtioiden välillä, jotka ovat molempien sopimusten osapuolia (50 artikla). Mikään ei kuitenkaan estä vetoamasta Haagin lastensuojelusopimukseen luvottomasti poisviedyn tai palauttamatta jätetyn lapsen palauttamiseksi tai tapaamisoi-
keuden järjestämiseksi.

Haagin lastensuojelusopimuksen vaikutuksista sopimusvaltion mahdollisuu-
teen tehdä sopimuksia, jotka sisältävät lastensuojelusopimuksen sovelta-
misalaan kuuluvia määräyksiä, määrätään lastensuojelusopimuksen 52 artiklan 2 kappaleessa. Sen mukaan lastensuojelusopimus ei vaikuta tällaisten sopi-
musten tekemiseen sellaisten lasten osalta, joilla on asuinpaikka kyseessä ole-
van sopimuksen osapuolena olevassa valtiossa. Tämä määräys koskee myös

kyseessä olevien valtioiden yhtenäistä lainsäädäntöä, joka perustuu niiden väliin alueellisiin tai muihin siteisiin (52 artikla 4 kappale).

Mainitun 52 artiklan 2 ja 4 kappaletta sovelletaan arvioitaessa Haagin lastensuojelusopimuksen vaikutusta Bryssel Iia –asetukseen ja pohjoismaiseen avioliittokonvention vuonna 2001 sovittuihin muutoksiin (SopS 44/2001), jotka ovat Haagin lastensuojelusopimusta myöhemmin tehtyjä kansainvälisiä asiakirjoja. Haagin lastensuojelusopimus ei siten vaikuta Bryssel Iia –asetukseen, jos lapsen asuinpaikka on Euroopan unionin alueella. Edellä mainitut pohjoismaisen avioliittokonvention muutetut määräykset koskevat ainoastaan sellaisia lapsia, joilla on asuinpaikka jossakin sopimusvaltiossa. Haagin lastensuojelusopimus ei siten vaikuta tähän sopimukseen.

5 Haagin lastensuojelusopimuksen voimaattamisesta ehdotetun lain pääasiallinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan, että Haagin lastensuojelusopimuksessa tarkoitettuna keskusviranomaisena toimii Suomessa oikeusministeriö. Oikeusministeriö hoitaa jo nykyisin samankaltaisia keskusviranomaistehtäviä Bryssel Iia –asetuksen, Euroopan neuvoston sopimuksen ja Haagin lapsikaappausopimuksen nojalla.

Esityksessä ehdotetaan myös, että Helsingin hovioikeus ratkaisisi ensimmäisenä oikeusasteena kysymyksen toisessa sopimusvaltiossa annetun päätöksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanokelpoiseksi julistamisesta. Helsingin hovioikeuden toimivalta kattaisi kaikki sopimuksen soveltamisalaan kuuluvat toisessa sopimusvaltiossa annetut päätökset. Näiden asioiden keskittäminen Helsingin hovioikeuteen on perusteltua sen vuoksi, että Helsingin hovioikeus ratkaise jo nykyisin kysymyksen lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevan päätöksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanokelpoiseksi julistamisesta Euroopan Neuvoston sopimuksen ja Suomen kansallisten säännösten nojalla. Melko pienen asiaryhmän keskittäminen yhteen tuomioistuimeen antaa myös mahdollisuudet tarvittavan asiantuntemuksen ylläpitämiseen.

Kun tapaamisoikeutta koskeva asia tulee ratkaistavaksi muussa kuin tapaavan vanhemman asuinpaikkavaltiossa, tuomioistuin tarvitsee usein luotettavaa tietoa niistä seikoista ja olosuhteista, jotka ovat merkittäviä tapaamisoikeuden myöntämisen tai käyttämisen kannalta. Näin on erityisesti silloin, kun tapaaminen on tarkoitus toteuttaa tapaajan luona ja muussa kuin siinä valtiossa, jonka tuomioistuin ratkaisee asian. Sen vuoksi ehdotetaan, että lapsen Suomessa asuva vanhempi voisi pyytää kotikuntansa sosiaalilautakunnalta lausuntoa mainituista seikoista ja olosuhteista, jos tapaamisoikeutta koskeva asia tulee ratkaistavaksi toisessa sopimusvaltiossa.

Esityksessä ehdotetaan myös, että maistraatin tulisi tietyissä tilanteissa huoltajan tai edunvalvojan pyynnöstä antaa todistus huoltajan tai edunvalvojan asemasta ja valtuuksista. Todistuksen avulla pyritään helpottamaan huoltajan tai edunvalvojan oikeuksien käyttämistä kansainvälisissä tilanteissa.

6 Esityksen vaikutukset

6.1 Taloudelliset ja organisatoriset vaikutukset

Ehdotettu laki lisää vähäisessä määrin oikeusministeriöllä olevia keskusviranomaistehtäviä. Myös sosiaalilautakuntien tehtävät lisääntyvät vähäisessä määrin sen vuoksi, että niiltä saatettaisiin pyytää lausuntoa toisessa sopimusvaltiossa lapsen tapaamisoikeudesta käytävää riitaa varten.

Todistuksen antaminen lapsen edunvalvojan ja huoltajan asemasta olisi maistraateille uusi tehtävä. Todistus on tarkoitettu annettavaksi ainoastaan silloin, kun todistusta pyytävä osoittaa tarvitsevansa sitä vieraassa valtiossa. Todistusten lukumäärän voidaan sen vuoksi olettaa jäävän vähäiseksi, joten maistraattien työmäärän lisäys olisi myös vähäinen.

6.2 Vaikutukset yksilön asemaan

Sopimus parantaa lapsen huoltajan tai edunvalvojan aseman pysyvyyttä tilanteissa, joissa lapsen asuinpaikka siirtyy toiseen sopimusvaltioon, sekä lisää suomalaisten vanhempainvastuuta koskevien päätösten tunnustettavuutta ja täytäntöönpanokelpoisuutta muissa sopimusvaltioissa. Sopimus mahdollistaa myös vanhempainvastuuta koskevan asian siirtämisen sen sopimusvaltion viranomaiselle, jolla on parhaat edellytykset antaa asiassa lapsen edun mukainen ratkaisu. Sopimuksella luotu keskusviranomaisjärjestelmä helpottaa lasten suojelemista kansainvälisissä tilanteissa.

Ehdotuksella ei ole suoranaista vaikutusta sukupuolten välisen tasa-arvon kannalta.

7 Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu oikeusministeriön asettamassa työryhmässä, jossa oli mukana sosiaali- ja terveysministeriön edustaja. Asiasta on pyydetty lausunnot ...

8 Muita asiaan vaikuttavia seikkoja

Haagin lastensuojelusopimuksen voimaansaattaminen kuuluu osittain Euroopan yhteisön ja osittain jäsenvaltioiden toimivaltaan. Suomi ei siten voi saattaa sopimusta voimaan ennen kuin voimaansaattamisesta on tehty yhteisössä päätös.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Sopimuksen sisältö ja suhde Suomen lainsäädäntöön

I LUKU. YLEISSOPIMUKSEN SOVELTAMISALA

1 artikla. Artiklan 1 kappaleessa ilmaistaan yleissopimuksen tarkoitus. Yleissopimus koskee sekä lapsen henkilön että lapsen omaisuuden suojelemista. Tässä tarkoituksessa yleissopimuksessa määritetään valtio, jonka viranomaiset ovat toimivaltaisia ryhtymään toimenpiteisiin lapsen tai hänen omaisuutensa suojaamiseksi, sekä laki, jota viranomaisten on tällöin sovellettava. Yleissopimuksessa on määräyksiä myös laista, jota sovelletaan vanhempainvastuuseen, ja määräyksiä lastensuojeluun liittyvien toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta. Lisäksi yleissopimuksen tarkoituksena on luoda sopimusvaltioiden viranomaisten välille lasten suojelussa tarvittavaa yhteistyötä.

Artiklan 2 kappaleessa määritellään käsite ”vanhempainvastuu”. Sen mukaan käsite sisältää huoltajuuteen tai muuhun vastaavaan asemaan perustuvat vanhempien, edunvalvojien tai muiden lapsen laillisten edustajien oikeudet, valtuudet ja velvollisuudet huolehtia lapsesta tai hänen omaisuudestaan. Määritelmä on siten laaja, eikä merkitystä ole sillä, millä nimellä järjestelyä kansallisessa oikeusjärjestyksessä kutsutaan. Määritelmän tarkoittamat oikeudet, valtuudet ja velvollisuudet kuuluvat normaalisti lapsen vanhemmille tai toiselle heistä, mutta ne voivat kuulua myös muulle taholle. Suomen lainsäädännön tuntemista instituutioista vanhempainvastuun alaan kuuluvat erityisesti lapsen huolto ja edunvalvonta sekä maahan muuttajien kotouttamisesta ja turvapaikan hakijoiden vastaanotosta annetun lain (493/1999) 5 luvussa tarkoitettu vailla huoltajaa saapuneen lapsen edustaminen. Myös lastensuojelulain (683/1983) 19 §:ssä tarkoitettu sosiaalilautakunnan oikeus päättää huostaanotetun lapsen asioista kuuluu vanhempainvastuun piiriin.

2 artikla. Artiklassa määritetään yleissopimuksen henkilöllinen soveltamisala. Sen mukaan yleissopimusta sovelletaan alle 18-vuotiaisiin lapsiin heidän syntymästään alkaen. Yleissopimusta ei siten sovelleta syntymättömiin lapsiin eikä 18 vuotta täyttäneisiin henkilöihin.

3 artikla. Artiklassa täsmennetään yleissopimuksen aineellista soveltamisalaa luettelemalla sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia viranomaisen toimenpiteitä. Luettelo ei ole tarkoitettu tyhjentäväksi. Sellainenkin viranomaisen toimenpide, jota ei ole mainittu luettelossa, kuuluu sopimuksen alaan, jos sen tarkoituksena on lapsen henkilön tai omaisuuden suojaaminen eikä 4 artiklasta muuta johdu.

Artiklan a alakohdan mukaan sopimuksen alaan kuuluvat vanhempainvastuun määräytymistä, käyttöä, päättymistä tai rajoittamista sekä vanhempainvastuun siirtämistä toiselle henkilölle koskevat toimenpiteet. Tällaisia toimenpiteitä

ovat Suomen lainsäädännössä esimerkiksi lapsen huoltoa tai edunvalvontaa ja lapsen huostaanottoa koskevat päätökset.

Artiklan b alakohdan mukaan sopimuksen alaan kuuluvat toimenpiteet, jotka koskevat lapsen huoltajan oikeuksia, mukaan lukien lapsen hoitoon liittyvät oikeudet ja erityisesti oikeus päättää lapsen asuinpaikasta sekä tapaamisoikeus, johon sisältyy oikeus viedä lapsi rajoitetuksi ajaksi pois asuinpaikastaan. Suomen lainsäädännön kannalta katsottuna tähän ryhmään kuuluvia toimenpiteitä ovat erityisesti lapsen tapaamisoikeutta ja muuta yhteydenpitoa koskevat päätökset sekä päätökset, joissa on annettu määräyksiä huoltajien tehtävistä, oikeuksista ja velvollisuuksista tai päätetty tehtävien jaosta huoltajien kesken.

Artiklan c alakohdan mukaan sopimuksen 1 artiklassa tarkoitetut toimenpiteet voivat koskea lapsen edunvalvontaa tai muuta vastaavaa järjestelyä. Erilaiset lapsen edunvalvontaa koskevat päätökset kuuluvat siten yleissopimuksen soveltamisalaan.

Artiklan d alakohdan mukaan toimenpiteet voivat koskea lapsesta tai hänen omaisuutensa hoidosta taikka lapsen edustamisesta tai avustamisesta vastaavan henkilön tai elimen ja tämän tehtävien määrittämistä. Tämä alakohta on Suomen lainsäädännön kannalta katsottuna paljolti päällekkäinen edellisten alakohtien kanssa. Tähän ryhmään kuuluisi esimerkiksi edunvalvojan määrittäminen vanhemman sijaiseksi viimeksi mainitun ollessa esteellinen.

Artiklan e alakohdan mukaan lapsen sijoittamista perhehoitoon tai laitoshuoltoon taikka lapsen hoidon järjestämistä kafalan tai muun vastaavan huoltojärjestelyn avulla koskevat viranomaisen toimenpiteet kuuluvat yleissopimuksen soveltamisalaan. Kafala on islamilaisissa maissa tunnettu järjestely, jolla lapsi sijoitetaan viranomaisen päätöksellä laitokseen tai muslimiperheeseen, joka siitä lähtien tulee vastaamaan lapsen elatuksesta, hoivasta ja kasvatuksesta sekä tarvittaessa omaisuudesta.

Artiklan f alakohdan mukaan sopimuksen soveltamisalaan kuuluvat myös toimenpiteet, jotka koskevat lapsesta vastuussa olevan henkilön suorittaman lapsen hoidon viranomaisvalvontaa. Tähän ryhmään kuuluvat muun muassa toimenpiteet, jotka koskevat sijaishuollossa olevan lapsen sijaishuollon valvontaa.

Artiklan g alakohdan mukaan sopimuksen soveltamisalaan kuuluvat toimenpiteet, jotka koskevat lapsen omaisuuden hoitoa, säilyttämistä tai luovuttamista. Tähän ryhmään kuuluvat muun muassa holhousviranomaisen toimenpiteet, joissa on kysymys luvan myöntämisestä alaikäisen puolesta tehdyille, holhous-toimesta annetun lain (442/1999) 34 §:ssä tarkoitetulle oikeustoimelle.

4 artikla. Artiklassa luetellaan asiaryhmiä, jotka saattavat koskea lapsen suoje-lua mutta jotka silti jäävät yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Luet-telo on tarkoitettu tyhjentäväksi. Viranomaisen toimenpide, jolla tähdätään lapsen henkilön tai omaisuuden suojelemiseen, kuuluu siten yleissopimuksen

soveltamisalaan, jollei kyseistä asiaa ole tässä artiklassa suljettu sen ulkopuolelle.

Artiklan a alakohdan mukaan yleissopimusta ei sovelleta vanhemmuuden vahvistamiseen tai kiistämiseen. Yleissopimus ei siten koske isyyden tai äitiyden vahvistamista taikka kumoamista eikä vanhemmuuden määräytymistä suoraan lain nojalla. Kysymys lapsen laillisesta edustajasta isyyden vahvistamista tai kumoamista koskevassa asiassa kuuluu sitä vastoin 3 artiklan mukaan yleissopimuksen soveltamisalaan.

Artiklan b alakohdan mukaan yleissopimusta ei sovelleta lapseksiottamista koskeviin päätöksiin, lapseksiottamista valmisteleviin toimenpiteisiin eikä otolapsisuhteen kumoamiseen tai purkamiseen. Myös lapsen sijoittaminen lapseksiottamista varten jää siten sopimuksen ulkopuolelle. Eräistä tähän liittyvistä kysymyksistä on määräyksiä Haagissa 29.5.1993 tehdystä lasten suojelua sekä yhteistyötä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa koskevassa yleissopimuksessa (SopS 29/1997), jossa Suomi on osapuolena.

Artiklan c alakohdan mukaan yleissopimusta ei sovelleta lapsen sukunimeen eikä etunimiin.

Artiklan d alakohdan mukaan yleissopimusta ei sovelleta vajaavaltaisuudesta vapautumiseen eli emansipaatioon. Emansipaatiolla tarkoitetaan alaikäisen vapautumista vajaavaltaisuudesta tai huollettavana olemisesta joko viranomaisen päätöksellä tai esimerkiksi avioliiton solmimisen vuoksi suoraan lain nojalla. Suomen lainsäädäntö ei nykyisin tunne emansipaatiota.

Artiklan e alakohdan mukaan yleissopimusta ei sovelleta elatusvelvollisuuteen. Elatusvelvollisuudesta on olemassa lukuisia muita kansainvälisiä asiakirjoja, joissa Suomi on osapuolena.

Artiklan f alakohdan mukaan yleissopimusta ei sovelleta trusteeihin eikä perintöoikeuteen. Trusteista on olemassa Haagissa vuonna 1985 tehty yleissopimus, jossa Suomi ei ole osapuolena. Perimyksestä on olemassa sovellettavaa lakia koskeva Haagissa 1989 oleva yleissopimus, jossa Suomi ei myöskään ole osapuolena. Jos perimykseen sovellettavassa laissa säädetään, että alaikäisellä tulee olla edustaja jossakin asiassa, Haagin lastensuojelusopimusta sovelletaan kuitenkin edustajan määräämiseen.

Artiklan g kohdan mukaan yleissopimusta ei sovelleta sosiaaliturvaan. Kaikki sosiaaliturvaan kuuluvat päätökset jäävät siten yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle.

Artiklan h kohdan mukaan yleissopimusta ei sovelleta yleisiin koulutusta tai terveyttä koskeviin viranomaistoimenpiteisiin. Tällaisia ovat esimerkiksi viranomaisten päätökset koulussa noudatettavasta opetussuunnitelmasta tai kottamisesta. Lapsen sijoittaminen viranomaisen päätöksellä tiettyyn kouluun

hänen suojelemiseksi tai päätös alaikäiselle tehtävästä raskauden keskeyttämisestä kuuluvat sitä vastoin yleissopimuksen alaan.

Artiklan i kohdan mukaan toimenpiteet, joihin on ryhdytty lasten tekemien rikosten johdosta, eivät kuulu yleissopimuksen soveltamisalaan, vaikka kysymyksessä olisikin toimenpide lapsen suojelemiseksi. Yleissopimus ei siten aseta rajoituksia valtioiden toimivallalle ryhtyä rankaiseviin tai kasvatuksellisiin toimenpiteisiin tapauksissa, joissa lapsi on tehnyt rikokseksi katsottavan teon.

Artiklan j kohdassa suljetaan yleissopimuksen piiristä turvapaikkaoikeutta ja maahanmuuttoa koskevat päätökset. Rajaus koskee vain mainittuja päätöksiä. Lapsen edustaminen turvapaikkaa tai oleskelulupaa koskevassa asiassa kuuluu sitä vastoin yleissopimuksen alaan.

II LUKU. TOIMIVALTA

5 artikla. Artiklan 1 kappaleessa ilmaistaan viranomaisten kansainvälistä toimivaltaa koskeva pääsääntö. Sen mukaan sen sopimusvaltion oikeus- ja hallintoviranomaiset, jossa lapsella on asuinpaikka, ovat toimivaltaisia ryhtymään toimenpiteisiin lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi. Määräys vastaa kansainvälisessä yksityisoikeudessa vakiintuneeksi katsottavaa periaatetta, jonka mukaan lapsen edun mukainen ratkaisu on yleensä luotettavimmin ja vaivattomimmin tehtävissä valtiossa, jossa lapsi asuu ja jossa hänen elämänsä keskeisimmät siteet ovat. Meidän lainsäädännössämme tämä ratkaisu on omaksuttu muun muassa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa.

Asuinpaikan käsitettä ei Haagin sopimuksissa ole määritelty. Myös Haagin lastensuojelusopimuksessa on noudatettu tätä perinnettä. Vakiintuneen käsityksen mukaan asuinpaikka määräytyy tosiasiallisesti vallitsevien, ulkonaisesti havaittavien seikkojen pohjalta. Henkilöllä katsotaan olevan asuinpaikka siinä valtiossa, jossa hän asuu ja jossa hänellä on tosiasiallisesti keskeinen elämänympäristönsä. Asuinpaikkaa ratkaistaessa otetaan ennen muuta huomioon asumisen kestoaja ja yhtäjaksoisuus sekä muut vastaavat henkilöön liittyvät seikat, jotka osoittavat tosiasiallisten siteiden olemassa oloa tuohon valtioon. Pelkkä tilapäinen oleskelu tietyssä valtiossa esimerkiksi lomanvieron, tapaamisoikeuden käyttämisen tai lyhytaikaisen opiskelun yhteydessä ei sitä vastoin riitä perustamaan asuinpaikkaa oleskeluvaltiossa.

Artiklan 2 kappale koskee kansainvälisen toimivallan siirtymistä lapsen asuinpaikan muuttuessa. Kun lapsen asuinpaikka siirtyy toiseen sopimusvaltioon, myös toimivalta siirtyy lapsen uuteen asuinpaikkavaltioon. Poikkeuksen muodostavat lapsen luvattoman poisviemisen tai palauttamatta jättämisen käsittävät tapaukset, joiden osalta toimivallan siirtymisestä määrätään 7 artiklassa.

Yleissopimuksessa ei ole määräystä siitä, siirtyykö toimivalta välittömästi siinäkin tapauksessa, että lapsen asuinpaikkavaltio vaihtuu asian ollessa vireillä.

Asian täytyy katsoa kuuluvan kansallisesti ratkaistaviin. Bryssel IIa –asetuksen 8 artiklan mukaan kansainvälinen toimivalta määräytyy asian vireilepanoajankohdan perusteella. Tuon ajankohdan jälkeen tapahtunut lapsen asuinpaikan muutos ei estä sen valtion tuomioistuimia, jossa asia on pantu vireille, käsittelemästä asiaa loppuun. Yleissopimusta on tarkoituksenmukaista tulkita samalla tavalla. Näin estetään se, että asian osapuoli voisi tehdä oikeudenkäynnin merkityksettömäksi muuttamalla lapsen asuinpaikan oikeudenkäynnin kestäessä.

6 artikla. Artikla sisältää poikkeuksen 5 artiklassa olevasta kansainvälistä toimivaltaa koskevasta pääsäännöstä. Poikkeus koskee artiklan 1 kappaleen mukaan pakolaislapsia ja sellaisia lapsia, jotka ovat kotimaassaan esiintyvien levottomuuksien vuoksi vailla asuinpaikkaa. Artiklan 2 kappaleen mukaan poikkeusta sovelletaan myös lapsiin, joiden asuinpaikkaa ei kyetä määrittelemään. Tilanne voi olla tällainen sellaisissa harvinaisissa tapauksissa, joissa lapsi viettää sillä tavoin kiertelevää elämää, ettei mitään valtiota voida pitää hänen elämänsä keskuksena.

Lapsen asuinpaikka ei näissä tapauksissa olisi sopiva toimivallan peruste, koska lapsella joko ei ole asuinpaikkaa tai hän on joutunut sieltä pakenemaan. Sen vuoksi toimivalta on artiklan mukaan sen sopimusvaltion viranomaisilla, jonka alueella lapsi on.

7 artikla. Artikla, joka sisältää poikkeuksen 5 artiklassa olevaan pääsääntöön, koskee tapauksia, joissa lapsi on siirtynyt toiseen valtioon luvattoman poisviemisen tai palauttamatta jättämisen seurauksena. Näissä tapauksissa kansainvälinen toimivalta ei siirry pelkästään asuinpaikan siirtymisen myötä, vaan edellytetään, että sen lisäksi jompikumpi kahdesta vaihtoehtoisesta edellytyksestä toteutuu. Artiklan tarkoituksena on vaikeuttaa sitä, että lapsen kaappaaja saisi toimivallan siirtymään haluamaansa valtioon ja sillä tavoin hyötyisi lapsikaappauksesta.

Ensimmäinen vaihtoehtoinen edellytys on, että kukin sellainen henkilö, laitos tai muu elin, jolla on huoltoa koskevia oikeuksia, on antanut suostumuksensa lapsen poisviemiseen tai palauttamatta jättämiseen. Tämä edellytys vastaa Haagin lapsikaappaus sopimuksen 13 artiklan a kohdassa olevaa edellytystä, jolla sopimusvaltio voi kieltäytyä lapsen palauttamisesta. Se, mitä huoltoa koskevilla oikeuksilla tarkoitetaan, on määritelty Haagin lapsikaappaus sopimuksen 5 artiklan a kohdassa. Sen mukaan huoltoa koskevat oikeudet käsittävät lapsen henkilöä koskevien asioiden hoitoa koskevat oikeudet, erityisesti oikeuden määrätä lapsen asuinpaikasta.

Toinen vaihtoehtoinen edellytys on, että lapsi on asunut uudessa asuinpaikka-valtiossaan vähintään yhden vuoden sen jälkeen, kun sellaisella henkilöllä, laitoksella tai muulla elimellä, jolla on huoltoa koskevia oikeuksia, on ollut tai olisi pitänyt olla tieto lapsen olinpaikasta, eikä enää ole vireillä tuon ajanjakson aikana vireille pantua pyyntöä lapsen palauttamiseksi, ja lapsi on sopeutunut uuteen ympäristöönsä. Edellytys muistuttaa Haagin lapsikaappaus sopi-

muksen 12 artiklaa, joka antaa sopimusvaltioille mahdollisuuden olla määräämättä lasta palautettavaksi, jos lapsen palauttamista koskevaa asiaa ei ole pantu vireille vuoden kuluessa luvattomasta poisviemisestä tai palauttamatta jättämisestä ja lapsi on sopeutunut uuteen ympäristöönsä. Kummassakin artiklassa mainittu vuoden määräaika lasketaan kuitenkin eri tavoin. Haagin lapsikaappausopimuksen mukaan se lasketaan lapsen luvattomasta poisviemisestä tai palauttamatta jättämisestä, mutta tämän artiklan mukaan vasta siitä, kun se, jonka huoltajan oikeuksia on loukattu on saanut tiedon tai hänen olisi pitänyt saada tieto lapsen olinpaikasta. Siten voi tapahtua, että valtiolla, joka on osapuolena molemmissa edellä tarkoitetuissa yleissopimuksissa, on mahdollisuus olla määräämättä lasta palautettavaksi, mutta ei kuitenkaan toimivaltaa ratkaista lapsen suojelua koskevaa asiaa.

Artiklan 2 kappaleessa määrätään, millä edellytyksillä lapsen poisviemistä tai palauttamatta jättämistä on pidettävä luvattomana. Määräys on yhtäpitävä Haagin lapsikaappausopimuksen 3 artiklan kanssa. Toimivallan siirtymisen vaikeutuminen koskee siten tilanteita, jotka on Haagin lapsikaappausopimuksen mukaan katsottava lapsikaappauksiksi.

Artiklan 3 kappale koskee kysymystä, mihin yleissopimuksen alaan kuuluviin toimenpiteisiin se valtio, jonne lapsi on luvattomasti viety tai josta lapsi on luvattomasti jätetty palauttamatta, voi ryhtyä, jos toisen sopimusvaltion viranomaiset ovat 1 kappaleen mukaan toimivaltaisia. Sen mukaan viranomaiset voivat ryhtyä ainoastaan sellaisiin kiireellisiin toimenpiteisiin, jotka ovat tarpeen lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi.

8 artikla. Artiklan 1 kappaleen mukaan 5 tai 6 artiklan mukaisesti toimivaltainen sopimusvaltion viranomainen voi pyytää toisen sopimusvaltion viranomaista käyttämään toimivaltaa lapsen suojelemiseksi tai lykätä asian käsittelyä ja pyytää sen osapuolia esittämään tällaisen pyynnön toisen sopimusvaltion viranomaiselle. Menettely on tarkoitettu poikkeukselliseksi ja siihen turvautumisen edellytyksenä on, että viranomainen katsoo toisen sopimusvaltion viranomaisella olevan paremmat edellytykset arvioida, mikä kyseisessä tapauksessa on lapsen edun mukaista.

Pyynnön esittäminen voi olla perusteltua esimerkiksi silloin, kun lapsi on jäänyt asuinpaikkavaltiossaan orvoksi ja tuon valtion viranomaiset katsovat, että lapsen huolto olisi parasta järjestää hänen kansalaisuusvaltiossaan, jossa lapsen lähimmät sukulaiset ja muut läheiset asuvat. Jos viimeksi mainitun valtion viranomainen hyväksyy pyynnön ja käyttää toimivaltaa, sen päätös on lähtökohtaisesti tunnustettava muissa sopimusvaltioissa.

Artiklan 2 kappaleessa luetellaan ne sopimusvaltiot, joille pyyntö voidaan esittää. Kappaleen a kohdan mukaan pyyntö voidaan esittää valtiolle, jonka kansalainen lapsi on. Jos lapsella on kahden valtion kansalaisuus, pyyntö voidaan esittää kummalle tahansa näistä valtioista. Kappaleen b kohdan mukaan pyyntö voidaan esittää myös valtiolle, jossa on lapsen omaisuutta. Pynnön esittäminen saattaa olla perusteltua esimerkiksi silloin, kun lapsen omaisuuden

myyminen edellyttää lapsen asuinpaikkavaltion lainsäädännön mukaan viranomaisen suostumusta. Sen valtion viranomaisella, jossa omaisuus on, saattaa tällöin olla lapsen asuinpaikkavaltion viranomaisia paremmat edellytykset arvioida, onko myyminen lapsen edun mukaista.

Mainitun 2 kappaleen c kohdan mukaan pyyntö voidaan esittää myös valtiolle, jonka viranomaiset käsittelevät lapsen vanhempien avioero- tai asumuserohakemusta taikka hakemusta heidän avioliittonsa mitätöimiseksi. Pyyntöön esittäminen voi olla perusteltua, jos mainitun valtion viranomaisilla jostakin syystä olisi lapsen asuinpaikkavaltion viranomaisia paremmat edellytykset käsitellä lapsen huollon tai tapaamisoikeuden järjestämistä avioliiton purkamisen jälkeen eivätkä yleissopimuksen 10 artiklassa olevat edellytykset, jotka koskevat avioliiton purkamista käsittelevän tuomioistuimen toimivaltaa ratkaista lapsen suojeluun liittyviä kysymyksiä, ole käsillä.

Kappaleen e kohdan mukaan pyyntö voidaan esittää myös valtiolle, johon lapsella on läheinen yhteys. Kysymykseen voi tulla esimerkiksi lapsen edellinen asuinpaikkavaltio tai valtio, jossa lapsen lähimmät omaiset asuvat lapsen menetettyä vanhempansa.

Artiklan 3 kappaleen mukaan valtioiden kyseessä olevat viranomaiset voivat vaihtaa näkemyksiä asiasta. Näkemysten vaihtaminen on usein välttämätöntä sen arvioimiseksi, missä lapsen suojelua koskeva asia on parasta ratkaista. Näkemysten vaihto voi tapahtua joko viranomaisten kesken suoraan tai keskusviranomaisten välityksellä.

Artiklan 4 kappaleen mukaan viranomaisen, jolle 1 kappaleessa tarkoitettu pyyntö on lähetetty, voi käyttää toimivaltaa 5 tai 6 artiklan mukaisesti toimivaltaisen viranomaisten sijasta, jos se katsoo tämän olevan lapsen edun mukaista. Pyyntöön hyväksyminen ei yleisesti siirrä lapsen suojelua koskeva toimivaltaa hyväksyjälle, vaan antaa, kuten 1 momentin kirjoitustapa osoittaa, ainoastaan oikeuden päättää siitä, mikä ”kyseisessä tapauksessa” eli tapauksessa, joka antoi aiheen pyyntöön, on lapsen edun mukaista.

9 artikla. Artikla koskee sopimusvaltion viranomaisten mahdollisuutta pyytää lapsen asuinpaikkavaltion viranomaisilta toimivaltaa lapsen suojelemiseksi. Kysymys on siten 8 artiklaan nähden käänteisestä tilanteesta. Toimivallan pyytämässä noudatettava menettely on symmetrinen 8 artiklassa tarkoitettujen menettelyjen kanssa. Pyyntöön voivat esittää sen valtion viranomaiset, jonka kansalainen lapsi on, tai jossa on lapsen omaisuus, sekä sen valtion viranomaiset, jotka käsittelevät lapsen vanhempien avioero- tai asumuserohakemusta taikka hakemusta heidän avioliittonsa mitätöimiseksi. Myös sen valtion viranomaiset, johon lapsella on läheinen yhteys, voivat olla pyyntöön esittäjinä. Sen asemesta, että viranomaiset itse esittäisivät pyyntöön, ne voivat pyytää asian osapuolia toimimaan pyyntöön esittäjinä. Pyyntöön esittämisen edellytykset ovat samat kuin 8 artiklassa.

Artiklan 2 kappale vastaa 8 artiklan 3 kappaleen määräyksiä.

Artiklan 3 kappaleen mukaan pyynnön esittänyt viranomainen voi käyttää toimivaltaa ainoastaan, jos lapsen asuinpaikkavaltion viranomainen on hyväksynyt pyynnön. Sopimusneuvotteluissa tämä määräys ymmärrettiin niin, että hyväksymisen tulee olla nimenomainen. Se, että asuinpaikkavaltion viranomainen jättää vastaamatta pyyntöön, on siten ymmärrettävä pyynnön hylkäämiseksi.

10 artikla. Artiklassa määrätään lapsen vanhempien avioliiton purkamista koskevaa asiaa käsittelevien sopimusvaltion viranomaisten oikeudesta käyttää toimivaltaa lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi silloin, kun lapsen asuinpaikka ei ole tuossa valtiossa. Kysymys tällaisen toimivallan ottamisesta yleissopimukseen nousi neuvotteluissa tärkeäksi kysymykseksi muun muassa sen vuoksi, että eräiden maiden lakien mukaan tuomioistuimen on avioliiton purkamista koskevan asian yhteydessä viran puolesta päätettävä lapsen huollosta. Lopputulokseksi tuli kanta, jonka mukaan avioliiton purkamisesta päättävän sopimusvaltion viranomaisilla on toimivalta ryhtyä toimenpiteisiin lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi, mutta toimivallan käyttö sidottiin tiukkoihin edellytyksiin. Artiklan 1 kappaleen mukaan mainituilla viranomaisilla on oikeus käyttää toimivaltaa seuraavilla edellytyksillä:

- heidän valtionsa laki mahdollistaa tämän;
- lapsella on asuinpaikka toisessa sopimusvaltiossa
- toisella lapsen vanhemmista on oikeudenkäynnin alkamisajankohtana asuinpaikka toimivaltaa käyttävässä valtiossa ja jommallakummalla vanhemmalla on vanhempainvastuu lapsesta; ja
- vanhemmat sekä muu mahdollinen henkilö, jolla on vanhempainvastuu lapsesta, ovat hyväksyneet viranomaisten toimivallan ja tällainen toimivalta on lapsen edun mukainen.

Oikeus toimivallan käyttämiseen edellyttää siten muun muassa sitä, että viranomainen arvioi toimivallan lapsen edun mukaiseksi. Tuomioistuimella tai muulla viranomaisella tulee siten olla riittävästi tietoa lapsesta ja lapsen olosuhteista lapsen edun mukaisen ratkaisun antamiseksi.

Artiklan 1 kappaleen mukaan edellä mainitun viranomaisen toimivalta ei rajoita 5-9 artiklan soveltamista. Avioliiton purkamisesta päättävän tuomioistuimen tai viranomaisen toimivalta ei siten ole yksinomainen, joten 5-9 artiklan nojalla toimivaltainen viranomainen voi käyttää toimivaltaa sen estämättä, että lapsen vanhempien avioliiton purkamista koskeva asia on vireillä muualla. Jos tiettyä toimenpidettä on vaadittu tämän artiklan mukaan toimivaltaiselta viranomaiselta, viranomaisen, joka on 5-9 artiklan nojalla toimivaltainen, on kuitenkin 13 artiklan mukaan pidättäytyttävä käyttämästä toimivaltaansa samaa toimenpidettä koskevassa asiassa.

Artiklan 2 kappaleessa määrätään edellä 1 kappaleessa tarkoitetun toimivallan päättymisestä. Sen mukaan toimivalta päättyy, kun avioero- tai asumuserohakemuksesta taikka avioliiton mitätöimistä koskevasta hakemuksesta annettu

myönteinen tai kielteinen päätös on tullut lainvoimaiseksi tai kun oikeudenkäynti on muusta syystä päättynyt.

11 artikla. Artikla koskee sopimusvaltion oikeutta ryhtyä kiireellisiin toimenpiteisiin lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi. Sen sopimusvaltion viranomaiset, jonka alueella lapsi on tai lapselle kuuluvaa omaisuutta on, ovat kiireellisissä tapauksissa toimivaltaisia. Viranomaiset voivat esimerkiksi toteuttaa kiireellisen huostaanoton, vaikka valtiolla ei ole 5-10 artiklan mukaan toimivaltaa. Kiireelliset toimenpiteet raukeavat artiklan 2 kappaleen mukaan, kun toimivaltaisen sopimusvaltion viranomaiset ovat ryhtyneet tilanteen edellyttämiin toimenpiteisiin. Artiklan 3 kappaleen mukaan kiireelliset toimenpiteet voivat raueta myös silloin, kun sellainen valtio, joka ei ole sopimuksen osapuoli, on suorittanut tarvittavat toimenpiteet. Näin käy silloin, kun toimenpiteet koskevat lasta, jolla on asuinpaikka sopimuksen ulkopuolella olevassa valtiossa ja kiireellisen toimenpiteen suorittanut valtio on tunnustanut toisen valtion viranomaisten toimenpiteet.

12 artikla. Artiklan 1 kappale koskee sopimusvaltion oikeutta ryhtyä väliaikaisiin toimenpiteisiin lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi. Artikla eroaa 11 artiklasta siinä, että väliaikaisiin toimenpiteisiin voidaan ryhtyä, vaikka kysymyksessä ei olisi kiiretilanne. Väliaikaisen toimenpiteen vaikutukset rajoittuvat artiklan mukaan toimenpiteeseen ryhtyneen valtion alueelle. Väliaikainen toimenpide ei myöskään saa olla ristiriidassa sellaisten toimenpiteiden kanssa, joihin 5-10 artiklan mukaan toimivaltaiset viranomaiset ovat jo ryhtyneet.

Oikeus väliaikaisiin toimenpiteisiin ei koske tilanteita, joissa lapsi on valtiossa luvattoman poisviemisen tai luvattoman palauttamatta jättämisen seurauksena ja toimivalta lapsen suojelua koskevissa asioissa on 7 artiklan 1 kappaleen mukaan toisella sopimusvaltiolla. Valtiolla, jossa lapsi on, on näissä tapauksissa oikeus ryhtyä ainoastaan 11 artiklassa tarkoitettuihin kiiretoimiin. Rajoituksen tarkoituksena on edistää lapsen palauttamista valtioon, jossa hänellä oli asuinpaikka välittömästi ennen luvattonta poisviemistä tai palauttamatta jättämistä.

Artiklan 2 ja 3 kappaleessa on määräykset väliaikaisen toimenpiteen raukeamisesta. Ne vastaavat 11 artiklan 2 ja 3 kappaleen määräyksiä.

13 artikla. Artiklan 1 kappaleessa on määräykset asian vireillölovaikutuksesta. Määräyksen tarve johtuu siitä, että sopimuksen kansainvälistä toimivaltaa koskevat määräykset voivat eräissä tapauksissa johtaa tilanteisiin, joissa vähintään kaksi valtiota voi käyttää toimivaltaa. Näin voi käydä erityisesti sen vuoksi, että sopimuksen 10 artiklassa tarkoitettu toimivalta ei rajoita sopimuksen 5-9 artiklaan perustuvaa toimivaltaa.

Sen vuoksi artiklassa määrätään, että viranomaisten, jotka ovat 5-10 artiklan mukaan toimivaltaisia ryhtymään toimenpiteisiin lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi, on pidättäydyttävä käyttämästä toimivaltaansa, jos vastaa-

via toimenpiteitä oli menettelyn alkamisen ajankohtana vaadittu toisen sopimusvaltion viranomaisilta, joilla oli 5-10 artiklan mukaan toimivalta vaatimuksen esittämishetkellä, ja toimenpiteitä edelleen harkitaan. Vireilläolovaikeutus rajoittuu siten toimenpiteisiin, jotka vastaavat toisen sopimusvaltion viranomaiselta aikaisemmin vaadittuja. Jos esimerkiksi avioeroasian yhteydessä on vaadittu päätöstä lapsen huollosta, se ei estä lapsen asuinpaikkavaltion viranomaisia käsittelemästä tätä myöhemmin vireille tullutta asiaa lapsen huostaanottamisesta.

Artikla ei rajoita toimivallan käyttämistä kiiretapauksissa 11 artiklan nojalla. Se, että esimerkiksi lapsen huostaanottoa koskeva asia on vireillä lapsen asuinpaikkavaltiossa, ei siten estä kiireellisen huostaanoton toteuttamista valtiossa, jossa lapsi on.

Artiklan 2 kappaleen mukaan 1 kappaleen määräyksiä ei sovelleta, jos ne viranomaiset, joille pyyntö oli alun perin esitetty, ovat luopuneet oikeudestaan käyttää toimivaltaansa. Luopumisella tarkoitetaan esimerkiksi tilanteita, joissa on käytetty hyväksi sopimuksen 8 ja 9 artiklassa tarjottua mahdollisuutta siirtää asia toiseen valtioon. Jos valtio, jossa asia on ensiksi pantu vireille, on hyväksynyt asian siirtämisen valtioon, jossa asia tuli vireille myöhemmin, viimeksi mainittu valtio voi käyttää toimivaltaa artiklan 1 kappaleen estämättä.

14 artikla. Artikla koskee niiden toimenpiteiden voimassaoloa, joihin on ryhdytty 5-10 artiklan nojalla. Nämä toimenpiteet pysyvät voimassa niihin liittyvien ehtojen mukaisesti, vaikka olosuhteiden muutos olisi poistanut perusteen, jonka nojalla toimivaltaa käytettiin. Esimerkiksi lapselle määrätty edunvalvoja säilyttää asemansa, vaikka lapsen asuinpaikka myöhemmin siirtyisi toiseen valtioon. Muutos saattaa sitä vastoin vaikuttaa edunvalvojan tehtävien hoitamisen tapaan. Edellisessä asuinpaikkavaltiossa toteutettujen toimenpiteiden soveltamista koskevat ehdot määräytyvät näet sopimuksen 15 artiklan 3 kappaleen mukaan lapsen uuden asuinpaikkavaltion lain mukaisesti. Asiaa käsitellään tarkemmin 15 artiklan perusteluissa.

Toimenpiteet pysyvät voimassa ”niihin liittyvien ehtojen mukaisesti”. Jos toimenpiteen voimassaololle on asetettu ehto tai aikamääräys, toimenpide lakkaa olemasta voimassa ehdon tai aikamääräyksen toteutuessa. Toimenpiteelle on saatettu asettaa myös ehto, jonka mukaan se pysyy voimassa vain niin kauan kuin lapsi asuu toimenpiteen suorittaneessa valtiossa. Tällöin toimenpide lakkaa lapsen asuinpaikan siirtyessä toiseen valtioon.

Puheena oleva artikla ei koske kiireellisiä eikä väliaikaisia toimenpiteitä, joihin on ryhdytty sopimuksen 11 tai 12 artiklan nojalla. Näiden toimenpiteiden raukeamisesta on määrätty erikseen mainittujen artiklojen 2 ja 3 kappaleissa.

Toimenpiteen voimassaolo ei tarkoita sitä, ettei toimenpidettä voitaisi muuttaa. Valtio, joka on sopimuksen mukaan toimivaltainen, voi luonnollisesti muuttaa suoritettua toimenpidettä, korvata sen toisella tai päättää sen lopettamisesta. Asia on selvyuden vuoksi todettu 14 artiklassa.

III LUKU. SOVELLETTAVA LAKI

15 artikla. Artiklan 1 kappaleessa on määräys sovellettavasta laista sopimusvaltion viranomaisten käyttäessä toimivaltaansa. Sen mukaan sopimusvaltioiden viranomaiset soveltavat omaa lakiaan. Määräys vastaa Suomessa sovellettavia lainvalintaperiaatteita. Asiasta on nimenomaisesti säädetty lapsen huollostasta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 22 §:ssä ja kansainvälisen perhesuhdelain 28 ja 29 §:ssä. Myös lastensuojelulaissa tarkoitettuihin toimenpiteisiin ryhdyttäessä sovelletaan aina Suomen lakia.

Artiklan 2 kappaleen mukaan viranomaiset voivat kuitenkin poikkeuksellisesti soveltaa tai ottaa huomioon sellaisen toisen valtion lain, johon asialla on läheinen yhteys, jos lapsen tai hänen omaisuutensa suojeleminen sitä edellyttää. Määräys tuo lainvalintaa koskevaan sääntelyyn joustavuutta. Vieraan valtion lain käyttäminen saattaa sopimukseen liittyvän selittävän raportin mukaan olla asianmukaista esimerkiksi silloin, kun lapsen asuinpaikkavaltion viranomaiselta haetaan lupaa lapsen vieraassa valtiossa olevan omaisuuden myymiseen. Jos myymiseen ei asuinpaikkavaltion lain mukaan tarvita lupaa, mutta se on omaisuuden sijaintivaltion lain mukaan tarpeen, lienee yleensä perusteltua, että kysymys luvan myöntämisestä tutkitaan omaisuuden sijaintivaltion lakia soveltaen.

Toinen selittävässä raportissa mainittu esimerkki liittyy tilanteeseen, jossa tiedetään lapsen pian palaavan esimerkiksi siihen valtioon, jonka kansalainen hän on. Tällöin saattaa olla perusteltua ottaa huomioon lapsen kansalaisuusvaltion laki, jotta ei tehtäisi suojelutoimenpidettä, joka on lapsen kansalaisuusvaltiossa täysin vieras ja jota ei sen vuoksi voida panna siellä toimeen.

Kuten 2 kappaleen sanamuodosta ilmenee, vieraan valtion lain soveltamisen tai huomioon ottamisen tulisi olla poikkeuksellinen toimenpide.

Artiklan 3 kappale koskee tilannetta, jossa lapsen asuinpaikkavaltiossa on toteutettu suojelutoimenpide ja lapsen asuinpaikka siirtyy tämän jälkeen toiseen sopimusvaltioon. Sen mukaan toimenpiteen soveltamista koskevat ehdot määräytyvät asuinpaikan muutoksesta lähtien lapsen uuden asuinpaikkavaltion lain mukaan. Suojelutoimenpiteen soveltaminen toisin sanoen mukautetaan lapsen uuden asuinpaikkavaltion oloihin. Tämä merkitsee muun muassa sitä, että kysymys, tarvitseeko lapselle määrätty edunvalvoja viranomaisen suostumuksen lapsen puolesta tekemälleen oikeustoimelle, määräytyy sen valtion lain mukaan, jossa lapsella on oikeustoimen ajankohtana asuinpaikka. Jos lupaa ei lapsen asuinpaikkavaltion lain mukaan tarvita, sillä seikalla, että lupa olisi tarvittu valtiossa, jossa edunvalvoja määrättiin, ei ole merkitystä.

Puheena olevassa 3 kappaleessa oleva määräys koskenee myös suojelutoimenpiteelle laissa asetettuja aikarajoja. Jos suojelutoimenpide siinä valtiossa, jossa toimenpide suoritettiin, kestää siihen asti, kun lapsi täyttää 18 vuotta, mutta päättyy lapsen uuden asuinpaikkavaltion lain mukaan jo lap-

sen täyttäessä 16 vuotta, täytyy viimeksi mainitun valtion lain katsoa ratkaisevan suojelutoimenpiteen keston.

16 artikla. Artiklan 1 kappale koskee kysymystä, mitä lakia sovelletaan vanhempainvastuun määräytymiseen tai päättymiseen välittömästi lain nojalla, toisin sanoen ilman että oikeus- tai hallintoviranomainen päättää asiasta. Sen mukaan sovellettavaksi tulee sen valtion laki, jossa lapsella on asuinpaikka. Esimerkiksi kysymykset siitä, vaikuttaako avioliiton solmiminen, lapsen tunnustaminen tai vanhempien avioero suoraan lain nojalla lapsen huoltoon tai edunvalvontaan, ratkaistaan tämän lain nojalla.

Artiklan 2 kappale koskee kysymystä, mitä lakia sovelletaan arvioitaessa sopimuksen tai yksipuolisen oikeustoimen merkitystä vanhempainvastuun määräytymisen tai päättymisen kannalta. Kappale tulee sovellettavaksi ainoastaan silloin, kun sopimus tai yksipuolinen oikeustoimi on tehty ilman viranomaisen myötävaikutusta. Jos oikeustoimi edellyttää viranomaisen hyväksymistä tai muuta asiaan puuttumista, kysymyksessä on lastensuojelutoimenpide, jonka suorittamisen ja tunnustaminen edellytykset sekä täytäntöönpanokelpoisuus määräytyvät yleissopimuksen II ja IV luvun mukaisesti.

Oikeustoimia, joita 2 kappaleessa tarkoitetaan, ovat esimerkiksi vanhempien sopimus lapsen huollosta tai testamentti, jolla lapsen huoltaja määrää lapsen huollosta ja edunvalvonnasta kuolemansa varalta. Toisin kuin 1 kappale, 2 kappale sisältää myös aikamäärän. Sen mukaan ratkaisevaa on lapsen asuinpaikka ajankohtana, jolloin sopimus tai oikeustoimi tulee voimaan. Jos esimerkiksi huoltaja on antanut kuolemansa varalta määräyksen lapsen huollosta, määräys tulee noudatettavaksi, jos lapsella huoltajan kuollessa oli asuinpaikka valtiossa, joka sallii huollosta määräämisen tällä tavalla, vaikka määräys olisi annettu lapsen asuessa valtiossa, jonka laki ei anna määräykselle merkitystä.

Artiklan 3 kappale sisältää poikkeuksen 1 ja 2 kappaleessa omaksutusta pääsäännöstä, jonka mukaan vanhempainvastuun määräytymiseen tai päättymiseen sovellettava laki muuttuu lapsen asuinpaikan mukana. Jos pääsääntöä sovellettaisiin poikkeuksetta, se voisi johtaa esimerkiksi siihen, että lapsi asuinpaikkavaltionsa vaihtuessa menettäisi huoltajansa. Näin voisi tapahtua esimerkiksi sen vuoksi, että lapsen uuden asuinpaikkavaltion laki ei tunne mahdollisuutta, että vanhempien yhteinen huolto jatkuu suoraan lain nojalla heidän avioeronsa jälkeen. Jotta tämä estetään ja turvataan lapsen suojelun jatkuvuus, artiklan 3 kappaleessa määrätään, että lapsen asuinpaikkavaltion lakiin perustunut vanhempainvastuu säilyy myös sen jälkeen, kun lapsen asuinpaikka on siirtynyt toiseen valtioon.

Myös artiklan 4 kappale koskee tilannetta, jossa lapsen asuinpaikka muuttuu. Kun sovellettava laki artiklan 1 ja 2 kappaleen mukaan muuttuu vastaavasti, voi syntyä tilanne, että vanhempainvastuu kuuluu lapsen uuden asuinpaikkavaltion mukaan henkilölle, jolla ei ollut vanhempainvastuuta lapsen aiemman asuinpaikkavaltion lain mukaan. Syntyneen tilanteen selventämiseksi 4 artiklassa määrätään, että kysymys, saako henkilö, jolla vanhempainvastuuta ei en-

nestään ole, lapsen asuinpaikkavaltion muuttuessa vanhempainvastuun suoraan lain nojalla, ratkaistaan lapsen uuden asuinpaikkavaltion lain mukaan. Jos esimerkiksi lapsen huoltajana oli lapsen aikaisemman asuinpaikkavaltion lain mukaan äiti yksin, mutta lapsen uuden asuinpaikkavaltion lain mukaan isä saa suoraan lain nojalla yhteisen huollon äidin kanssa, huolto määräytyy lapsen uudessa asuinpaikkavaltiossa siten, että äiti säilyy huoltajana artiklan 3 kappaleen nojalla ja isä tulee huoltajaksi artiklan 4 kappaleen mukaan.

Artiklassa ei ole määrystä siitä, tarkoittaako ”laki” tässä artiklassa myös sovellettavaksi tulevan valtion lain kansainvälis-yksityisoikeudellisia säännöksiä, toisin sanoen sovelletaanko niin sanottua viittausperiaatetta (renvoi). Asiasta määrätään yleissopimuksen 21 artiklan 2 kappaleessa, ja kysymystä selostetaan sen perustelujen yhteydessä.

17 artikla. Artikla koskee lakia, jota sovelletaan vanhempainvastuun käyttöön. Yleissopimuksessa tehdään siten ero toisaalta vanhempainvastuun määräytymiseen tai päättymiseen ja toisaalta vanhempainvastuun käyttöön sovellettavan lain välillä. Viimeksi mainittua kysymystä koskeva sääntely perustuu ajatukselle, että sovellettava laki muuttuu lapsen asuinpaikkavaltion muuttuessa. Lapsen kulloisenkin asuinpaikkavaltion laki toisin sanoen määrää, miten vanhempainvastuuta on käytettävä. Vanhempainvastuun käyttöön kuuluvia kysymyksiä ovat muun muassa kysymykset siitä, millä tavoin huoltajan tai edunvalvojan on hoidettava tehtäviään, millä tavoin vanhempien tulee päättää lapsen asioista huollon ollessa vanhemmilla yhteisesti, ja tarvitaanko johonkin oikeustoimeen viranomaisen lupa.

18 artikla. Artiklaan on selvyuden vuoksi otettu määräys, jonka mukaan 16 artiklassa tarkoitettu vanhempainvastuu voidaan lakkauttaa tai sen käyttöön liittyviä ehtoja muuttaa yleissopimuksen mukaisin toimenpitein.

19 artikla. Artiklan 1 kappale koskee kolmannen suojaa tilanteessa, jossa kolmas on tehnyt oikeustoimen sellaisen lapsen edustajana esiintyneen henkilön kanssa, jolla olisi oikeus toimia lapsen laillisena edustajana sen valtion lain mukaan, jossa oikeustoimeen oli ryhdytty. Jos kolmas ei tiennyt eikä hänen pitänytkään tietää, että vanhempainvastuuseen sovellettiin toisen valtion lakia, oikeustoimen pätevyyttä ei edustusvallan puutteen vuoksi voida kiistää eikä kolmatta asettaa vastuuseen. Määräys koskee artiklan 2 kappaleen mukaan ainoastaan tilanteita, joissa oikeustoimi tehtiin saman valtion alueella olevien henkilöiden välillä.

20 artikla. Artiklan mukaan sovellettavaa lakia koskevia yleissopimuksen määräyksiä on sovellettava myös silloin, kun niiden nojalla sovellettava laki on sellaisen valtion laki, joka ei ole tämän yleissopimuksen osapuoli. Määräyksiä on toisin sanoen sovellettava riippumatta siitä, osoittavatko 15-19 artiklassa tarkoitettut liittymät sovellettavaksi sopimusvaltion lain vaiko jonkin kolmannen valtion lain. Näiden määräysten soveltaminen ei siten edellytä sitä, että ratkaistavalla tapauksella on jokin liittymä sopimuksen osapuolena olevaan vieraaseen valtioon.

21 artikla. Artiklan 1 kappaleen mukaan sana ”laki” tarkoittaa yleissopimuksen III luvussa lakia, joka on voimassa kyseessä olevassa valtiossa lukuun ottamatta sen lainvalintaa koskevia säännöksiä. Niin sanottua renvoi- eli viittausperiaatetta ei siten sovelleta. Määräyksessä omaksuttu ratkaisu vastaa kantaa, joka on viime vuosina omaksuttu Suomen kansainvälis-yksityisoikeudellisessa lainsäädännössä, esimerkiksi avioliittolain 139 §:ssä ja perintökaaren 26 luvun 19 §:ssä.

Artiklan 2 kappale sisältää rajoitetun poikkeuksen 1 kappaleen pääsäännöstä. Sitä sovelletaan 16 artiklan osoittamissa tilanteissa, toisin sanoen tilanteissa, joissa on kysymys vanhempainvastuun määräytymisestä ja päättymisestä välittömästi lain nojalla taikka sopimuksen tai yksipuolisen oikeustoimen nojalla ilman oikeus- tai hallintoviranomaisen myötävaikutusta. Jos sovellettavaksi tulee 16 artiklan nojalla sellaisen valtion laki, jota yleissopimus ei sido, tuo valtio saattaa soveltaa ratkaistavassa kysymyksessä viittausperiaatetta. Jos tilanne on tämä ja kyseisen valtion lainvalintasäännösten mukaan olisi sovellettava toisen sopimuksen ulkopuolisen valtion lakia, myös sopimusvaltioiden on sovellettava tuon valtion lakia. Edellytyksenä on kuitenkin, että viimeksi mainittu sopimuksen ulkopuolinen valtio soveltaa omaa lakiaan. Jos se ei näin tee, palataan pääsääntöön ja sovellettavaksi tulee 16 artiklan osoittama aineellinen laki.

Mainitun 2 kappaleen sisältöä voidaan havainnollistaa esimerkillä. Oletetaan, että lapsen asuinpaikka on sopimuksen ulkopuolella olevassa valtiossa A. Jos se soveltaa vanhempainvastuun määräytymiseen ja päättymiseen 16 artiklan tarkoittamissa tilanteissa omaa lakiaan, tätä lakia sovelletaan 16 artiklan ja 21 artiklan 1 kappaleen mukaan myös sopimusvaltiossa. Jos valtio A ei sovelta omaa lakiaan, vaan soveltaa kansalaisuusperiaatteen mukaan lapsen kansalaisuusvaltion lakia, sopimusvaltiot soveltavat myös lapsen kansalaisuusvaltion lakia edellyttäen että lapsen kansalaisuusvaltio soveltaa omaa lakiaan. Näin päästään siihen, että sovellettava laki on sama sekä sopimusvaltioissa että lapsen asuinpaikkavaltiossa ja kansalaisuusvaltiossa. Jos sitä vastoin lapsen asuinpaikkavaltion ja kansalaisuusvaltion suhtautumisessa lainvalintaan ei ole yhdenmukaisuutta, vaan kansalaisuusvaltion laki osoittaa sovellettavaksi jonkin kolmannen valtion lain, yleissopimuksessa on luovuttu yhdenmukaisuuden tavoittelemisesta viittausperiaatteen avulla ja palattu pääsääntöön. Tällaisessa tapauksessa sovellettavaksi tulee siten lapsen asuinpaikkavaltion aineellinen laki riippumatta siitä, soveltaako asuinpaikkavaltio itse tätä lakia.

22 artikla. Artikla sisältää niin sanotun ehdottomuus- eli ordre public -periaatteen. Se antaa mahdollisuuden poiketa vieraan valtion lain soveltamisesta, jos sen soveltaminen olisi ilmeisesti oikeusjärjestyksen peruseriaatteiden vastaista. Artikla poikkeaa tavanomaisesta ordre public -määräyksestä siinä, että asiaa on arvioitava lapsen etu huomioon ottaen.

IV LUKU. TUOMIOIDEN TUNNUSTAMINEN JA TÄYTÄNTÖÖNPANO

23 artikla. Artiklan 1 kappale sisältää velvoitteen tunnustaa toisessa sopimusvaltiossa tehdyt tuomioistuimen tai muiden viranomaisten päätökset sopimuksen soveltamisalalla. Nämä päätökset on tunnustettava ilman eri vahvistusta, toisin sanoen suoraan lain nojalla.

Artiklan 2 kappaleessa luetellaan tyhjentävästi ne perusteet, joiden nojalla voidaan kieltäytyä toisessa sopimusvaltiossa tehdyn päätöksen tunnustamisesta. Kieltäytymisperusteita ovat päätöksen tehneen viranomaisen kansainvälisen toimivallan puuttuminen (a kohta), eräät päätösmenettelyyn liittyvät vakavat puutteet (b ja c kohta) ja se, että päätös on lapsen etu huomioon ottaen katsottava *ordre public* –periaatteen vastaiseksi. Tunnustamisesta voidaan kieltäytyä myös, jos päätös on ristiriidassa sellaisen myöhemmän päätöksen kanssa, joka on tehty sopimuksen ulkopuolisessa valtiossa, jossa lapsella on asuinpaikka. Tunnustamisesta kieltäytymisen edellytyksenä on viimeksi mainitussa tapauksessa, että mainittu sopimuksen ulkopuolisessa valtiossa tehty päätös on tunnustettavissa siinä valtiossa, jossa ensiksi mainitun päätöksen tunnustaminen tulee harkittavaksi (e). Viimeinen kieltäytymisperuste (f kohta) koskee tilanteita, joissa on kysymys lapsen sijoittamisesta hoidettavaksi toiseen valtioon. Jos 33 artiklassa pakolliseksi määrättyä neuvottelumenettelyä ei ole noudatettu, päätöksen tunnustamisesta voidaan kieltäytyä.

24 artikla. Artiklassa on määräykset niin sanotusta preventiivisestä tunnustamisesta. Kuten 23 artiklan yhteydessä todettiin, toisessa sopimusvaltiossa suoritettu toimenpide tunnustetaan ilman eri vahvistusta. Se, jonka oikeutta asia koskee, voi kuitenkin 24 artiklan mukaan pyytää sopimusvaltion toimivaltaisia viranomaisia päättämään toisessa sopimusvaltiossa suoritettujen toimenpiteiden tunnustamisesta tai tunnustamatta jättämisestä. Tällöin tutkitaan 23 artiklan 2 kappaleessa mainittujen kieltäytymisperusteiden olemassaolo. Hankkimalla tällaisen päätöksen hakija saa varmuuden siitä, tunnustetaanko päätös tuossa valtiossa vaiko ei. Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa tällainen päätös on nykyisinkin mahdollista saada lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 25 §:n nojalla.

Menettely, jossa asiasta päätetään, on jätetty kansallisesti ratkaistavaksi. Esityksessä ehdotetaan, että asiasta päättäisi ensimmäisenä oikeusasteena Helsingin hovioikeus. Asiaa tarkastellaan lähemmin sopimuksen voimaansaattamista koskevan lakiehdotuksen 8 §:n perusteluissa.

25 artikla. Artiklan mukaan se tosiseikkojen arviointi, johon toimenpiteen suorittanut valtio on perustanut toimivaltansa, sitoo valtiota, jossa tunnustamista pyydetään. Jos päätöksen antanut tuomioistuin on perustanut toimivaltansa esimerkiksi siihen, että lapsella on asuinpaikka siinä valtiossa, kohdevaltio ei saa tutkia niiden tosiseikkojen paikkansapitävyyttä, johon päätöksen antanut tuomioistuin perusti asuinpaikkaa koskevan ratkaisunsa.

26 artikla. Artiklassa on määräykset sopimusvaltiossa suoritettujen toimenpiteiden täytäntöönpanokelpoisuudesta muissa sopimusvaltioissa. Jos toimenpide edellyttää täytäntöönpanoa toisessa sopimusvaltiossa, se on viimeksi mainitussa valtiossa julistettava asianosaisen pyynnöstä täytäntöönpanokelpoiseksi tai rekisteröitävä täytäntöönpanoa varten.

Täytäntöönpanokelpoiseksi julistamisessa tai rekisteröimisessä on artiklan 2 kappaleen mukaan noudatettava yksinkertaista ja nopeaa menettelyä. Menettely on muutoin jätetty kansallisen sääntelyn varaan. Esityksessä ehdotetaan, että täytäntöönpanokelpoiseksi julistamisesta päättäisi ensimmäisenä oikeusasteena Helsingin hovioikeus. Tätä koskeva säännös on sopimuksen voimaansaattamista koskevan lakiehdotuksen 8 §:ssä.

Artiklan 3 kappaleen mukaan toimenpiteiden täytäntöönpanokelpoiseksi julistamisesta tai rekisteröinnistä voidaan kieltäytyä vain 23 artiklan 2 kappaleessa mainituilla perusteilla.

27 artikla. Artiklaan on otettu tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevissa yleissopimuksissa usein käytetty määräys, jonka mukaan toimenpiteiden sisältämää asiaratkaisua ei saa uudelleen tutkia päätettäessä toimenpiteiden tunnustamisesta tai täytäntöönpanokelpoisuudesta.

28 artikla. Artikla koskee sopimusvaltiossa suoritettujen toimenpiteiden täytäntöönpanoa toisessa sopimusvaltiossa. Sen mukaan toimenpide, joka on toisessa sopimusvaltiossa julistettu täytäntöönpanokelpoiseksi tai rekisteröity täytäntöönpanoa varten, on pantava täytäntöön samalla tavoin kuin kyseisen sopimusvaltion viranomaisten omat toimenpiteet. Vieraassa valtiossa annettua päätöstä ei siten ole lupa asettaa erilaiseen asemaan kotimaisiin päätöksiin nähden. Asia on vahvistettu uudelleen artiklan toisessa virkkeessä, jonka mukaan täytäntöönpano tapahtuu kohdevaltion lain mukaisesti ja sen sallimissa rajoissa ottaen huomioon lapsen etu. Jos siis sopimusvaltion täytäntöönpanoa koskevan lainsäädännön mukaan päätös voidaan jättää panematta täytäntöön tietyillä perusteilla, samat perusteet ovat käytettävissä ulkomaisen päätöksen täytäntöönpanossa.

Määräys vastaa lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain (619/1996) 33 §:ää, jossa säädetään vieraassa valtiossa annetun päätöksen täytäntöönpanosta.

V LUKU. YHTEISTYÖ

29 artikla. Artiklan 1 kappale sisältää jokaiselle sopimusvaltiolle asetettujen velvoitteiden keskusviranomaisen nimeämiseen. Artiklan 2 kappaleessa annetaan valtioille, joissa on yhtä useampia oikeusjärjestelmiä tai itsehallintoalueita oikeus nimetä useampi kuin yksi keskusviranomainen ja oikeus määritellä niiden alueellisen tai henkilöllisen toimivallan laajuus. Jos valtio on nimennyt useamman kuin yhden keskusviranomaisen, sen tulee nimetä se keskusviran-

omainen, jolle tiedonannot voidaan lähettää toimitettavaksi asiassa toimivaltaiselle keskusviranomaiselle.

30 artikla. Artiklassa asetetaan keskusviranomaisille yleinen yhteistyö- ja informointivelvoite. Velvoite koskee paitsi yhteistyötä keskusviranomaisten välillä, myös yhteistyön edistämistä keskusviranomaisen kotivaltion toimivaltaisten viranomaisten välillä sopimuksen tarkoitusten toteuttamiseksi.

31 artikla. Artiklassa luetellaan toimenpiteet, joihin keskusviranomainen on velvollinen ryhtymään joko itse tai muiden viranomaisten tai elimien välityksellä. Velvollisuudet koskevat avun tarjoamista 8 ja 9 artiklassa tarkoitettujen tietojen välittämiseksi, sovinnollisten ratkaisujen edistämistä ja lapsen olinpaikan selvittämistä.

32 artikla. Artikla koskee tilannetta, jossa sellaisen sopimusvaltion viranomainen, johon lapsella on läheinen yhteys, esittää lapsen suojelua koskevaa asiaa koskevan perustellun pyynnön lapsen asuinpaikkavaltion keskusviranomaiselle. Keskusviranomainen voi tällöin joko itse taikka muun viranomaisen tai elimen välityksellä antaa tietoja lapsen tilanteesta tai pyytää oman valtionsa toimivaltaista viranomaista harkitsemaan, onko tarpeen ryhtyä toimenpiteisiin lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi. Tällainen pyyntö voi olla esimerkiksi sosiaaliviranomaisille tehtävä lastensuojeluilmoitus tai holhousviranomaiselle tehtävä ilmoitus edunvalvojan tarpeesta.

33 artikla. Artikla koskee tilannetta, jossa harkitaan lapsen sijoittamista hoidettavaksi toiseen sopimusvaltioon. Tämä saattaa tulla ajankohtaiseksi esimerkiksi silloin, kun pieni lapsi on menettänyt vanhempansa ja arvioidaan, että olisi lapsen edun mukaista sijoittaa hänet hoidettavaksi siihen valtioon, jonka kansalainen hän on ja jossa lapsen kaikki omaiset ovat. Artiklan mukaan sijoittamista harkitsevan viranomaisen tulee ensiksi neuvotella asiasta kohdevaltion keskusviranomaisen tai muun viranomaisen kanssa. Tätä tarkoitusta varten sen tulee toimittaa viimeksi mainitulle tietoja lapsen tilanteesta ja perustelut ehdotetulle sijaishuolto- tai hoitojärjestelylle. Päätös tällaisesta huollosta tai hoidosta voidaan tehdä vasta, kun kohdevaltion toimivaltainen viranomainen on suostunut sijaishuolto- tai hoitojärjestelyyn.

Jos neuvottelumenettelyä ei ole noudatettu, kohdevaltio voi sopimuksen 23 artiklan 2 kappaleen f kohdan nojalla kieltäytyä tunnustamasta päätöstä.

34 artikla. Artiklassa annetaan lapsen suojeluun liittyvää toimenpidettä harkitsevalle sopimuksen mukaan toimivaltaiselle viranomaiselle oikeus pyytää lapsen suojelun kannalta merkityksellisiä tietoja sellaiselta toisen sopimusvaltion viranomaiselta, jolla mainitut tiedot ovat. Edellytyksenä on, että lapsen tilanne edellyttää tietojen toimittamista.

Artiklan 2 kappaleen mukaan sopimusvaltio voi antaa selityksen, jonka mukaan artiklan 1 kappaleen mukaiset pyynnöt voidaan toimittaa sen viranomaisille ainoastaan sen keskusviranomaisen välityksellä. Suomen ei ole tarkoituk-

sena antaa tällaista selitystä, koska se saattaisi tarpeettomasti vaikeuttaa tai hidastaa viranomaisten yhteistoimintaa asiassa.

35 artikla. Artiklan 1 kappaleessa annetaan sopimusvaltion toimivaltaisille viranomaisille oikeus pyytää toisen sopimusvaltion viranomaisilta apua sopimuksen mukaisten suojelutoimenpiteiden toimeenpanossa. Tällainen pyyntö voi koskea esimerkiksi tapaamisoikeuden käytön valvontaa tai passin ottamista viranomaisen haltuun, jos tällainen toimenpide on päätöksessä asetettu tapaamisoikeuden käyttämisen edellytykseksi.

Artiklan 2 ja 3 kappale koskevat eri sopimusvaltioiden viranomaisten yhteistoimintaa tapaamisoikeuden vahvistamista koskevassa asiassa. Jotta lapsen asuinpaikkavaltion tai muun toimivaltaisen sopimusvaltion viranomainen saisi riittävät tiedot asian ratkaisemiselle lapsen edun mukaisesti, se saattaa tarvita tietoa toisessa sopimusvaltiossa asuvan tapaavan vanhemman olosuhteista. Artiklan 2 kappaleen mukaan se sopimusvaltio, jossa tapaava vanhempi asuu, voi tämän pyynnöstä hankkia asiaan liittyviä tietoja tai todisteita ja antaa lausunnon siitä, voidaanko kyseiselle vanhemmalle antaa tapaamisoikeus ja millaisin ehdoin se voidaan antaa. Viranomainen, joka käyttää tapaamisoikeutta koskevassa asiassa toimivaltaa, on velvollinen ottamaan tiedot ja todisteet vastaan ja harkitsemaan niiden merkitystä ennen päätöksentekoa. Tällöin se voi lykätä oikeudenkäyntiä, kunnes tiedot tai todisteet on saatu. Tämä saattaa 3 kappaleen mukaan olla asianmukaista erityisesti silloin, kun harkitaan lapsen edellisessä asuinpaikkavaltiossa myönnetyn tapaamisoikeuden rajoittamista tai lakauttamista.

Artiklan 4 kappaleen mukaan edellä selostetut määräykset eivät estä viranomaista ryhtymästä väliaikaisiin toimenpiteisiin ennen kuin tieto tai todiste on saatu. Määräyksen tavoitteena on välttää se, että toisesta sopimusvaltiossa saatavan tiedon odottaminen aiheuttaisi katkoksen lapsen suojeluun.

36 artikla. Artikla koskee tilannetta, jossa lastensuojelutoimenpiteiden kohteena sopimusvaltiossa oleva lapsi tai lapsi, johon nähden suojelutoimia harkitaan, siirtyy toiseen valtioon. Ensiksi mainitun valtion toimivaltaisten viranomaisten on silloin katsoessaan lapsen olevan vakavassa vaarassa ilmoitettava kyseisen toisen valtion viranomaisille vaarasta sekä toimenpiteistä, joihin on ryhdytty tai joita harkitaan. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös tilanteita, joissa se valtio, johon lapsi on siirtynyt, ei ole Haagin lastensuojelusopimuksen osapuoli.

Artiklassa tarkoitettu vakava vaara voi aiheutua esimerkiksi siitä, että lapsi tarvitsee jatkuvaa hoitoa tai lääkitystä, että hänen on perusteltua epäillä väärinkäyttävän huumaavia aineita tai että hän on joutunut uskonlahkon tai muun järjestyksen epäasiallisen vaikutuksen kohteeksi.

37 artikla. Artikla sisältää tiedon pyytämistä ja toimittamista koskevan rajoituksen. Jos viranomainen katsoo, että tietojen toimittamisen seurauksena lapsi tai hänen omaisuutensa todennäköisesti joutuisi vaaraan tai että se uhkaisi va-

kavasti lapsen perheenjäsenen vapautta tai elämää, viranomainen ei saa pyytää eikä toimittaa tällaisia tietoja.

38 artikla. Artikla koskee vastuuta kuluista, joita keskusviranomaisille tai muille viranomaisille koituu yhteistyötä koskevan sopimuksen V luvun määräysten soveltamisesta. Artiklan 1 kappaleen mukaan viranomainen vastaa näistä kuluista itse. Artikla ei kuitenkaan rajoita mahdollisuutta periä palveluista kohtuullisia maksuja. Palveluita, joista voidaan periä kohtuullinen maksu, ovat esimerkiksi 35 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettu avustaminen suojelutoimenpiteiden toimeenpanossa tai saman artiklan 2 kappaleessa tarkoitetun todistuksen antaminen. Yleissopimuksessa ei ole täsmennetty sitä, keneltä tällainen maksu voidaan periä.

Artiklan 2 kappaleen mukaan sopimusvaltio voi tehdä yhden tai useamman sopimusvaltion kanssa sopimuksen kulujen jakamisesta. Valtiot voivat sopia esimerkiksi siitä, ettei niiden välisestä yhteistyöstä aiheutuvia kuluja peritä.

39 artikla. Artiklassa annetaan sopimusvaltiolle mahdollisuus tehdä yhden tai useamman muun sopimusvaltion kanssa sopimuksia edistääkseen sopimuksen V luvussa olevien yhteistoimintaa koskevien määräysten soveltamisesta niiden välillä. Tämä mahdollistaa Haagin lastensuojelusopimuksessa sovittua tiiviimmän yhteistyön mainittujen valtioiden välillä. Sopimuksen tehneiden valtioiden on toimitettava siitä jäljennös sopimuksen tallettajalle eli Alankomaiden ulkoasiainministeriölle.

VI LUKU. YLEISET MÄÄRÄYKSET

40 artikla. Artiklassa on määräykset lapsen huoltajalle ja edunvalvojalle taikka lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemisesta muutoin vastaavalle henkilölle annettavasta todistuksesta, joka koskee hänen asemaansa ja valtuuksiaan. Lapsen asuinpaikkavaltion viranomaiset tai sen valtion viranomaiset, jossa suojelutoimenpiteeseen on ryhdytty, voivat pyynnöstä antaa tällaisen todistuksen edellä mainitulle henkilölle.

Todistuksen tarkoituksena on helpottaa vanhempainvastuuseen liittyvien oikeuksien käyttämistä vieraassa valtiossa, jossa ei ehkä tunneta lapsen asuinpaikkavaltion lainsäädännön sisältöä tai osata tulkita oikein suojelutoimenpidettä koskevaa päätöstä. Todistuksen mukaisen aseman oletetaan artiklan 2 kappaleen mukaan kuuluvan kyseiselle henkilölle, jollei muuta näytetä. Todistuksen sisältö voidaan siten kyseenalaistaa, mutta jos näin ei tehdä, kolmas voi luottaa sen tietoihin.

Haagin lastensuojelusopimuksen voimaansaattamista koskevan lakiehdotuksen mukaan todistuksen antaisi Suomessa maistraatti.

41 artikla. Artikla sisältää määräyksen henkilötietojen suojasta. Sen mukaan Haagin lastensuojelusopimuksen mukaisesti hankittuja tai toimitettuja henki-

lötietoja saa käyttää ainoastaan siihen tarkoitukseen, johon ne on hankittu tai toimitettu.

42 artikla. Artikla koskee sopimuksen nojalla vastaanotetun tiedon luottamuksellisuutta. Saadut tiedot on sen mukaan pidettävä luottamuksellisina, mutta luottamuksellisuuden sisältö määräytyy viranomaisen kotivaltion lain mukaisesti. Suomen viranomaisille sopimuksen nojalla saapuneen tiedon luottamuksellisuus määräytyy siten niiden Suomen lain säännösten mukaan, jota asianomaiseen viranomaiseen sovelletaan.

43 artikla. Artikla sisältää Haagin yleissopimuksissa tavanomaisen määräyksen, jonka mukaan sopimuksen mukaisesti toimitetut tai välitetyt asiakirjat on vapautettu laillistamisesta tai muusta vastaavasta muodollisuudesta.

44 artikla. Artiklassa annetaan sopimusvaltiolle mahdollisuus nimetä ne viranomaiset, joille 8 ja 9 artiklassa tarkoitettua toimivallan siirtämistä koskevat pyynnöt ja 33 artiklassa tarkoitettujen lapsen sijoittamista koskevat neuvottelupyynnöt voidaan osoittaa.

Suomen ei ole tarkoitus nimetä tällaisia viranomaisia. Jos toimivaltaiset viranomaiset eivät toimi suoraan yhteistyössä keskenään, keskusviranomainen voi toimia välittäjänä.

45 artikla. Artikla koskee sopimuksen 29 ja 44 artiklassa tarkoitettujen nimeämisten ja 34 artiklan 2 kappaleessa mainitun selityksen antamista tiedoksi. Edellä mainitut nimeämiset on annettava tiedoksi Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin pysyväälle toimistolle ja selitys puolestaan sopimuksen tallettajalle eli Alankomaiden ulkoasiainministeriölle.

46-49 artikla. Artiklat sisältävät Haagin sopimuksissa tavanomaisesti käytettyjä määräyksiä, jotka koskevat sopimuksen soveltamista liittovaltiossa tai muutoin valtioissa, joissa on voimassa kaksi tai useampia oikeusjärjestelmiä tai sääntökokonaisuuksia, joita sovelletaan sen eri alueilla tai eri henkilöryhmiin.

50 artikla. Artiklassa määrätään Haagin lastensuojelusopimuksen ja Haagin lapsikaappausopimuksen välisestä suhteesta. Artiklan mukaan ensiksi mainittu sopimus ei vaikuta Haagin lapsikaappausopimuksen soveltamiseen sellaisten valtioiden välillä, jotka ovat molempien yleissopimusten sopimuspuolia. Mikään ei kuitenkaan estä vetoamasta Haagin lastensuojelusopimukseen lapsikaappaustilanteessa. Tämä voi olla tarkoituksenmukaista esimerkiksi tapausoikeuden järjestämiseksi tilanteessa, jossa on päätetty, ettei lasta palauteta, koska lapsikaappausopimuksessa oleva kieltäytymisperuste soveltuu.

51 artikla. Artiklassa määrätään Haagin lastensuojelusopimuksen suhteesta Haagissa vuonna 1961 tehtyyn alaikäisten suojelua koskevaan yleissopimukseen ja niin ikään Haagissa vuonna 1902 tehtyyn alaikäisten lasten holhousta koskevaan yleissopimukseen. Artiklan mukaan lastensuojelusopimus korvaa mainitut yleissopimukset sopimusvaltioiden välisissä suhteissa, toisin sanoen

tilanteissa, joissa kaikki ne valtiot, joita tapaus koskettaa, ovat lastensuojelusopimuksen osapuolia. Tämä artikla ei kuitenkaan rajoita sellaisten toimenpiteiden tunnustamista, jotka perustuvat vuonna 1961 tehtyyn yleissopimukseen.

Suomi ei ole vuonna 1961 ja 1902 tehtyjen sopimusten osapuoli, joten artikla ei välittömästi kosketa Suomea.

52 artikla. Artiklan 1 kappale koskee Haagin lastensuojelusopimuksen suhdetta sopimuksen soveltamisalaa koskettaviin aikaisemmin tehtyihin kansainvälisiin asiakirjoihin, joiden osapuolina on sopimusvaltioita. Sen mukaan lastensuojelusopimus ei vaikuta tällaisiin asiakirjoihin. Valtiot, jotka ovat tällaisen asiakirjan osapuolina, voivat jatkaa sen soveltamista sen estämättä, että ne tulevat lastensuojelusopimuksen osapuoliksi.

Artiklan 2 kappale koskee lastensuojelusopimuksen osapuolena olevan valtion mahdollisuutta tehdä uusia valtiosopimuksia sopimuksen soveltamisalalla. Sen mukaan lastensuojelusopimus ei vaikuta tällaisiin sopimuksiin, jos lapsella on asuinpaikka sopimuksen osapuolena olevassa valtiossa. Esimerkki lastensuojelusopimusta uudemmasta sopimuksesta on pohjoismaiden välillä tehty sopimus (SopS 44/2001), jolla muutettiin mm. pohjoismaisen avioliittokonvention 8 artiklaa. Jotta ei olisi jouduttu ristiriitaan puheena olevan lastensuojelusopimuksen määräyksen kanssa, mainittu 8 artikla rajoitettiin koskemaan tilanteita, joissa lapsella on asuinpaikka jossakin sopimusvaltiossa.

Artiklan 3 kappale koskee sopimusvaltion lastensuojelusopimuksen soveltamisalalla tekemän myöhemmän sopimuksen vaikutusta tuon valtion ja muiden lastensuojelusopimuksen osapuolena olevien valtioiden suhteisiin. Sen mukaan edellä mainittu myöhempi sopimus ei vaikuta lastensuojelusopimuksen soveltamiseen myöhemmän sopimuksen tehneen valtion ja muiden lastensuojelusopimuksen osapuolena olevien valtioiden välillä.

Artiklan 4 kappaleen mukaan edellä olevien kappaleiden määräykset koskevat myös kyseessä olevien valtioiden yhtenäistä lainsäädäntöä, joka perustuu niiden välisiin alueellisiin tai muihin siteisiin. Suomen kannalta tässä tarkoitettua lainsäädäntöä ovat pohjoismainen tuomiolaki ja pohjoismainen luovutuslaki, jotka ovat lastensuojelusopimusta vanhempia lakeja sekä Euroopan unionissa tehty Bryssel IIa –asetus, joka on tehty lastensuojelusopimuksen tekemisen jälkeen. Sopimus ei siten vaikuta kahden ensiksi mainitun lain soveltamiseen. Sopimus sitä vastoin vaikuttaa Bryssel IIa –asetuksen soveltamiseen siltä osin kuin kyse on lapsista, joiden asuinpaikka on Bryssel IIa –asetuksen alueellisen soveltamisalan ulkopuolella.

53 artikla. Artikla ilmaisee siirtymäsäännöksen. Sen 1 kappaleen mukaan sopimusta sovelletaan vain sellaisiin toimenpiteisiin, joihin valtiossa on ryhdytty sen jälkeen kun sopimus on tullut tuon valtion osalta voimaan. Artiklan 2 kappale täsmentää 1 kappaletta tunnustamisen ja täytäntöönpanon osalta. Sen mukaan sopimusta sovelletaan vain sellaisten toimenpiteiden tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon, joihin on ryhdytty sen jälkeen, kun sopimus on tullut voi-

maan toimenpiteisiin ryhtyneen ja kohdevaltion välillä. Sopimus ei luonnollisesti aseta estettä sille, että kohdevaltio tunnustaa sellaisiakin toimenpiteitä, joihin on toisessa sopimusvaltiossa ryhdytty ennen kuin sopimus on tullut sen ja kohdevaltion välillä voimaan. Tunnustaminen ei tällöin perustu sopimukseen, vaan kohdevaltion omaan lainsäädäntöön.

54 artikla. Artiklassa määrätään sopimusvaltion keskusviranomaiselle tai muulle viranomaiselle osoitetun tiedonannon kielestä. Sen mukaan tiedonannon tulee olla laadittu alkuperäisellä kielellä ja siihen tulee liittää kohdevaltion jollekin viralliselle kielelle tehty käännös. Jos tällaisen käännöksen toimittaminen aiheuttaisi vaikeuksia, riittää kuitenkin käännös ranskan tai englannin kielelle.

Artiklan 2 kappale koskee mahdollisuutta tehdä varauma tiedonannon käännöksen osalta. Sen mukaan sopimusvaltio voi tekemällä varauman kieltäytyä hyväksymästä joko ranskan tai englannin, mutta ei kummankin käyttämistä. Suomi harkitsee varauman tekemistä ranskan kielen osalta, koska ranskan kielen tuntemus ei ole Suomessa niin yleistä, että keskusviranomaisessa tai muussa viranomaisessa, jolle tiedonanto osoitetaan, voitaisiin aina olettaa olevan ranskantaitoisia henkilöitä.

55 artikla. Artikla koskee mahdollisuutta tehdä varauma, joka koskee toimivaltaa suojella asianomaisen valtion alueella olevaa lapsen omaisuutta. Tekemällä varauman sopimusvaltio voi varata itselleen toimivallan ryhtyä tällaisiin toimenpiteisiin, vaikka sillä ei sopimuksen mukaan ole toimivaltaa. Tällaisen varauman tehnyt valtio voi lisäksi tehdä varauman, jolla se varaa itselleen oikeuden olla tunnustamatta vanhempainvastuuta tai toimenpidettä sikäli kuin tunnustaminen johtaisi ristiriitaan sellaisten toimenpiteiden kanssa, joihin kyseisen valtion viranomaiset ovat ryhtyneet edellä tarkoitetun omaisuuden osalta.

Artiklan 2 kappaleen mukaan varauma voidaan rajoittaa koskemaan tiettyjä omaisuuslajeja. Varauman voi siten tehdä niin, että se esimerkiksi koskee vain kiinteää omaisuutta.

Mahdollisuus tähän varaamaan otettiin sopimukseen lähinnä ajatellen niitä valtioita, jotka pitävät keskeisenä tärkeänä sitä, että heillä on toimivalta päättää valtionsa alueella olevan kiinteän omaisuuden hoitamisesta. Suomi ei suunnittele tämän varauman tekemistä.

56 artikla. Artiklassa on viimeaikaisissa Haagin sopimuksissa yleisesti käytetty määräys, joka koskee erityiskomission kutsumista kokoon tarkastelemaan sitä, miten sopimusta noudatetaan käytännössä. Konferenssin pääsihteeri kutsuu artiklan mukaan erityiskomission koolle säännöllisin väliajoin. Sopimuksen noudattamista käytännössä tarkastelevien erityiskomissioiden kokouksilla on havaittu olevan suuri merkitys käytäntöjen kehittämisessä ja sopimuksen soveltamisessa tällöin havaittujen ongelmien korjaamisessa.

VII LUKU. LOPPUMÄÄRÄYKSET

57-59 artikla. Artikloissa on Haagin sopimuksissa yleisesti käytetyt määräykset sopimuksen allekirjoittamisesta, ratifioimisesta ja hyväksymisestä sekä sopimukseen liittymisestä ja asiakirjojen tallettamisesta.

Liittyminen vaikuttaa 58 artiklan 3 kappaleen mukaan vain liittyvän valtion ja niiden sopimusvaltioiden välisiin suhteisiin, jotka eivät ole esittäneet liittymistä vastaan vastalauseita sopimuksessa edellytetyllä tavalla. Sopimusvaltion ei siten tarvitse ryhtyä mihinkään toimiin, jotta sopimus tulisi voimaan sen ja liittyvän valtion välillä. Jos sitä vastoin havaitaan tarpeelliseksi estää sopimuksen voimaantulo mainittujen maiden välillä, sopimusvaltio voi päästä tähän tekemällä vastalauseen.

60 artikla. Artiklassa luetellaan ne varaumat, jotka valtio voi tehdä sopimukseen. Ne on tehtävä viimeistään ratifioitaessa tai hyväksyttäessä sopimus, liittäessä siihen tai annettaessa 59 artiklassa tarkoitettu selitys sopimuksen alueellisesta soveltamisesta. Varaukia on käsitelty edellä niiden artiklojen yhteydessä, missä varauksen sisällöstä määrätään. Suomella ei ole tarkoituksena tehdä sopimukseen muita varauksia kuin 54 artiklan yhteydessä selostettu kielivaraus.

61 – 63 artikla. Artikloissa on Haagin sopimuksissa yleisesti käytettävät määräykset sopimuksen voimaantulosta ja irtisanomisesta sekä sopimuksen tallettajan ilmoituksista sopimukseen liittyneille valtioille.

2 Lakiehdotuksen perustelut

2.1 Laki Haagin lastensuojelusopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta

1 §. Sopimuksen voimaansaattaminen. Pykälä sisältää säännöksen, jolla saateetaan voimaan ne Haagin lastensuojelusopimuksen määräykset, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan. Sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä selostetaan jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa jaksossa.

2 §. Suomen keskusviranomaisen. Pykälän mukaan sopimuksessa tarkoitettuna keskusviranomaisena toimii Suomessa oikeusministeriö. Yleisperusteluissa on esitetty syitä, joiden vuoksi oikeusministeriö on sopiva toimimaan keskusviranomaisena. Keskusviranomaisen tehtävistä on määräyksiä sopimuksen V luvussa.

Pykälän 2 momentti koskee tilannetta, jossa keskusviranomaiselle saapuu sopimuksen 8, 9 tai 33 artiklan nojalla Suomen viranomaiselle osoitettu pyyntö. Keskusviranomaisen tulee tällöin siirtää asia sille tuomioistuimelle tai viranomaiselle, joka on toimivaltainen ratkaisemaan asian. Kysymys, mikä tuomio-

istuin tai viranomainen on kulloinkin toimivaltainen, määräytyy Suomen lain asianomaisten säännösten perusteella. Asiaa käsitellään tarkemmin 4 §:n perusteluissa.

Pykälän 3 momentti koskee vastuuta sopimuksen nojalla lähetettyjen viranomaisten tiedonantojen kääntämisestä. Sopimuksen 54 artiklan mukaan sopimusvaltion keskusviranomaiselle tai muulle viranomaiselle osoitetun tiedonannon tulee olla laadittu alkuperäisellä kielellä ja siihen tulee liittää käännös pyynnön vastaanottaneen valtion jollekin viralliselle kielelle tai sen tuottaessa vaikeuksia, ranskan tai englannin kielelle. Tämä aiheutuu tarvetta asiakirjojen kääntämiseen erityisesti silloin, kun tiedonanto lähetetään Suomesta toiseen sopimusvaltioon. Ehdotetun 3 momentin mukaan oikeusministeriö huolehtisi sen kautta sopimuksen nojalla lähetettyjen viranomaisten tiedonantojen kääntämisestä, jos käännös lain tai sopimuksen mukaan tarvitaan. Tällä tarkoitetaan huolehtimista myös käännätyksestä johtuvista kustannuksista. Asia olisi näin siitä riippumatta, toimiiko oikeusministeriö asianomaisen tiedonannon osalta lähettävänä vaiko vastaanottavana keskusviranomaisena.

Tiedonannot, joita edellä tarkoitetaan, voivat koskea erityisesti toimivallan siirtämistä 8 tai 9 artiklan nojalla tai tietoja lapsen tilanteesta 32-34 ja 36 artiklan nojalla.

3 §. Virka-apu. Pykälässä on säännös virka-avusta lapsen olinpaikan ja olosuhteiden selvittämiseksi. Sopimuksen 31 artiklan mukaan keskusviranomaisen on ryhdyttävä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin muun muassa antaakseen toisen sopimusvaltion toimivaltaisen viranomaisen pyynnöstä apua lapsen olinpaikan selvittämiseksi tai edistääkseen sovinnollisia ratkaisuja lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi. Keskusviranomainen voi 32 artiklan mukaan myös tietoja lapsen tilanteesta, jos sellaisen sopimusvaltion viranomaisen, johon lapsella on läheinen yhteys, esittää asiaa koskevan perustellun pyynnön.

Jotta keskusviranomainen voisi täyttää nämä tehtävät, sen tulee saada apua viranomaisilta, joilla on tietoa lapsen olinpaikasta tai olosuhteista tai jotka voivat niitä selvittää. Sen vuoksi ehdotetaan, että keskusviranomaisella olisi oikeus saada virka-apua valtion ja kunnan sosiaalihuollon viranomaisilta, holhousviranomaisilta, poliisiviranomaisilta ja rajavartiolaitokselta. Virka-avun pyytäminen sosiaalihuollon viranomaisilta tulee ajankohtaiseksi lähinnä silloin, kun tarvitaan tietoa lapsen olosuhteista. Holhousviranomaisilta voidaan tarvita tietoa lapsen omaisuuden hoitamiseen tai muutoin lapsen edunvalvontaan liittyvistä kysymyksistä. Poliisilta tai rajavartiolaitokselta pyydettävä virka-apu tulee puolestaan kysymykseen lähinnä selvitetäessä lapsen olinpaikkaa.

4 §. Pyyntöjen hyväksymistä koskevan asian ratkaiseminen. Sopimuksen 8 artiklassa annetaan lapsen asuinpaikkavaltion tai 6 artiklassa tarkoitetuissa tapauksissa lapsen oleskelumaan toimivaltaiselle viranomaiselle mahdollisuus pyytää, että sen sopimusvaltion viranomaiset, joilla on 8 artiklan 2 kappaleessa tarkoitettu yhteys lapseen, käyttäisivät toimivaltaa lapsen tai hänen omaisuu-

tensa suojelemiseksi. Sopimuksen 9 artiklan mukaan puolestaan 8 artiklan 2 kappaleessa tarkoitetun sopimusvaltion viranomaiset voivat pyytää toimivaltaa sen sopimusvaltion toimivaltaiselta viranomaiselta, jossa lapsella on asuinpaikka. Pyyntö voidaan esittää ja hyväksyä, jos toimivallan siirto katsotaan perustelluksi sen vuoksi, että viranomaisella, jolle toimivalta on tarkoitus siirtää, on alkujaan toimivaltaisen sopimusvaltion viranomaisia paremmat edellytykset arvioida, mikä on lapsen edun mukaista.

Pykälässä on säännökset pyynnön hyväksymistä koskevan asian ratkaisemisesta. Pykälän 1 momentin mukaan pyyntöön suostumisesta päättää se tuomioistuimien tai viranomainen, joka olisi pyynnössä tarkoitettussa asiassa toimivaltainen, jos asia ratkaistaan Suomessa. Toimivaltainen tuomioistuin tai viranomainen määräytyy siten sen mukaan, millaista suojelutoimenpidettä asia koskee. Jos pyyntö koskee esimerkiksi lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevan asian ratkaisemista, kärjäoikeus on asiassa toimivaltainen. Alueellinen toimivalta määräytyy lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 13 §:n nojalla. Jos pyyntö koskee edunvalvojan määräämistä lapselle, kärjäoikeus on toimivaltainen ja alueellinen toimivalta määräytyy holhousvoimasta annetun lain (442/1999) 70 §:n nojalla. Jos pyyntö sitä vastoin koskee lupaa, joka tarvitaan lapsen puolesta tehtyyn tai tehtävään oikeustoimeen, asian ratkaisee holhousvoimasta annetun lain 46 ja 47 §:ssä tarkoitettu holhousviranomainen. Pyyntö voi koskea myös lastensuojelulaissa (683/1983) tarkoitettua tai siihen rinnastettavaa asiaa. Tällöin toimivaltainen viranomainen on sosiaalilautakunta, ja kysymys, minkä kunnan sosiaalilautakunnalle asia kuuluu, ratkaistaan lastensuojelulain 45 §:n nojalla.

Pykälän 1 momentissa on säännös myös sen tilanteen varalta, että pyynnön sisältävä asiakirja on erehdyksessä toimitettu tuomioistuimelle tai viranomaiselle, joka ei ole asiassa toimivaltainen. Pynnön vastaanottajan olisi tällöin viran puolesta siirrettävä asiakirja toimivaltaiselle tuomioistuimelle tai viranomaiselle ja ilmoitettava siirrosta asiakirjan lähettäjälle. Jos asiakirja on saapunut viranomaiselle, se on velvollinen toimimaan ehdotetuilla tavoin jo hallintolain (434/2003) 21 §:n nojalla. Koska asiasta on tuomioistuimien osalta tarpeen säätää, on kuitenkin katsottu perustelluksi, että ehdotettu säännös koskee kaikkia tilanteita, joissa pyyntö on erehdyksessä toimitettu väärälle vastaanottajalle.

Pykälän 2 momentti koskee pyyntöön suostumista koskevan asian ratkaisemista silloin, kun pyynnön sisältönä on, että Suomen viranomainen käyttäisi asiassa toimivaltaa. Asia ratkaistaisiin tällöin siinä yhteydessä, kun pyynnössä tarkoitettu asia on tullut täällä vireille. Pyyntöä, että Suomen tuomioistuin tai viranomainen käyttäisi tietyssä asiassa toimivaltaa, ei siten voitaisi ratkaista erillisenä asiana, vaan se ratkaistaisiin vireille tulleen, lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemista koskevan asian esikysymyksenä. Miten asia tulee vireille, määräytyy niiden säännösten mukaan, joita sovelletaan asian vireille tulon pyynnössä tarkoitettussa asiassa. Jos kysymyksessä on lastensuojelulaissa tarkoitettu asia, se voi tulla vireille viranomaisen omasta aloitteesta. Jos taas kysymyksessä on lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskeva asia, se tulee vi-

reille siten kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 14 §:ssä säädetään.

Jos pyyntö sitä vastoin koskee sitä, että sopimuksessa osapuolena oleva vieras valtio saisi luvan käyttää asiassa toimivaltaa, kysymys pyyntöön suostumisesta voitaisiin ratkaista erillisenä asiana. Jos tällainen pyyntö kuitenkin saapuu vasta silloin, kun asia on Suomessa jo vireillä, se olisi käsiteltävä vireillä olevan asian yhteydessä. Tästä menettelykysymyksestä ei ole katsottu tarpeelliseksi säätää.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi asian käsittelyjärjestyksestä siinä tapauksessa, että pyyntö siitä, että toisen sopimusvaltion viranomainen saisi käyttää asiassa toimivaltaa, käsitellään käräjäoikeudessa erillisenä asiana. Asian käsittelyyn sovelletaan tällöin, mitä hakemusasioiden käsittelystä säädetään. Asiaa koskevat säännökset ovat oikeudenkäymiskaaren 8 luvussa. Asia tulee vireille, kun pyyntö on saapunut käräjäoikeuteen.

Jos 3 momentissa tarkoitettu pyyntö kuuluu hallintoviranomaisen, esimerkiksi sosiaalilautakunnan tai holhousviranomaisen ratkaistavaksi, asian käsittelyyn sovelletaan hallintolain säännöksiä. Asian käsittelyjärjestyksestä ei sen vuoksi ole tarpeen säätää.

5 §. Pyyntön esittäminen toisen valtion viranomaiselle. Pykälän 1 momentissa on säännös toimivaltaisesta viranomaisesta päätettäessä sopimuksen 8 tai 9 artiklassa tarkoitetun pyynnön esittämisestä toisen sopimusvaltion viranomaiselle. Pyyntöä esittämisestä päättäisi se tuomioistuin tai viranomainen, joka olisi asiassa toimivaltainen, jos asia ratkaistaan Suomessa. Toimivaltainen tuomioistuin tai viranomainen määräytyy siten sen mukaan, millaista suojelutoimenpidettä asia koskee.

Jos asia koskee esimerkiksi lapsen asuinpaikkavaltion viranomaiselle esitettävää pyyntöä, että Suomi, jonka kansalainen lapsi on, saisi käyttää toimivaltaa lapsen huoltoa koskevassa asiassa, toimivaltainen tuomioistuin määräytyy lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 13 §:n 2 momentin mukaan, jossa säädetään toimivallasta tapauksissa, joissa lapsella ei ole asuinpaikkaa Suomessa. Kysymystä, mikä tuomioistuin tai viranomainen on kulloinkin toimivaltainen, on käsitelty tarkemmin 4 §:n perusteluissa.

Pykälän 2 momentissa on säännös asian käsittelyjärjestyksestä. Kysymys pyynnön esittämisestä ratkaistaan sen mukaan siinä yhteydessä, kun pyynnössä tarkoitettu asia on tullut vireille. Pyyntöä koskevaa asiaa ei siten ratkaistaisi erillisenä asiana.

Säännöksen merkitystä voidaan havainnollistaa ottamalla esimerkiksi lapsen huoltoa koskevan asian ratkaiseminen. Jos vanhempi katsoo, että Suomen tuomioistuimella on parhaat edellytykset arvioida lapsen etu, vaikka Suomi ei ole lapsen asuinpaikkavaltio, hän voi panna asian täällä vireille ja pyytää että käräjäoikeus sopimuksen 9 artiklan nojalla pyytäisi lapsen asuinpaikkavaltion

viranomaiselta oikeuden käyttää toimivaltaa. Hän voi myös panna asian vireille lapsen asuinpaikkavaltion toimivaltaisessa tuomioistuimessa ja vaatia, että se pyytäisi sopimuksen 8 artiklan nojalla Suomen toimivaltaista tuomioistuinta käyttämään asiassa toimivaltaa.

Saman esimerkin avulla voidaan havainnollistaa toimintavaihtoehtoja myös siinä tapauksessa, että Suomi on lapsen asuinpaikkavaltio. Jos vanhempi katsoo, että toisella sopimusvaltiolla on Suomen tuomioistuimia paremmat edellytykset arvioida lapsen etu, hän voi panna asian vireille Suomessa ja vaatia, että tuomioistuin pyytäisi sopimuksen 8 artiklan nojalla, että mainittu toinen valtio käyttäisi asiassa toimivaltaa. Tämän asemesta hän voi panna asian vireille myös siinä sopimusvaltiossa, jolla hän katsoo olevan parhaat edellytykset arvioida lapsen etu, ja pyytää sen tuomioistuinta esittämään sopimuksen 9 artiklassa tarkoitetun pyynnön Suomen toimivaltaiselle tuomioistuimelle. Jälkimmäisessä tapauksessa pyyntö ratkaistaan 4 §:ssä ehdotetuin tavoin.

6 §. Asian osapuolten kuuleminen. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi asian osapuolten kuulemisesta pyynnön hyväksymistä tai pyynnön esittämistä koskevassa asiassa. Asiassa olisi varattava tilaisuus tulla kuulluksi sille, jolle olisi varattava tilaisuus tulla kuulluksi, jos pyynnössä tarkoitettu asia ratkaistaan Suomessa. Jos pyyntö koskee lastensuojelulaissa tarkoitettua tai siihen rinnastettavaa asiaa, kuulemiseen sovellettaisiin siten hallintolaissa ja lastensuojelulaissa olevia säännöksiä. Jos pyyntö sitä vastoin koskee lapsen tapaamisoikeudesta päättämistä, kuuleminen määräytyisi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain sekä oikeudenkäymiskaaren säännösten mukaisesti.

Asia voitaisiin kuitenkin ratkaista varaamatta kuulemistilaisuutta, jos kuultavan mielipide käy luotettavasti ilmi pyyntöön liittyvistä asiakirjoista. Tilanne voi olla tällainen esimerkiksi silloin, kun toisesta valtiosta on tullut pyyntö toimivallan siirtämisestä sinne, ja pyyntöön liitetyistä asiakirjoista käy ilmi, että molemmat vanhemmat haluavat toimivallan siirtämistä.

Vaikka kuultavien mielipide luotettavasti kävisikin ilmi pyyntöön liittyvistä asiakirjoista, kuuleminen olisi kuitenkin toimitettava, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi. Kuuleminen on siten tarpeen esimerkiksi silloin, kun osapuolia kuulematta ei voida ratkaista, onko toimivallan siirtäminen perusteltua.

7 §. Muutoksenhaku pyynnön hyväksymistä tai pyynnön esittämistä koskevaan päätökseen. Pykälän 1 momentin mukaan päätökseen, jolla on hylätty sopimuksen 9 artiklassa tarkoitettu pyyntö siitä, että toinen sopimusvaltio saisi käyttää asiassa toimivaltaa, ei saisi valittamalla hakea muutosta. Sama koskisi ratkaisua, jolla on päätetty olla esittämättä 8 artiklassa tarkoitettua pyyntöä siitä, että toisen sopimusvaltion viranomainen käyttäisi asiassa toimivaltaa. Kumpikin edellä mainituista ratkaisuista koskee tilannetta, jossa Suomi on ensisijaisesti toimivaltainen valtio, koska lapsen asuinpaikka tai 6 artiklassa tarkoitettu tilanteessa lapsen oleskelupaikka on täällä. Valituskiellon avulla estetään se, että valitusasteisiin menisi asioita, jotka koskettavat lapsen suojelua ainoastaan välillisesti. Valituskiellosta seuraa myös, että kielteinen vastaus toi-

sen sopimusvaltion 9 artiklan nojalla esittämään pyyntöön voidaan antaa nopeasti. Koska kenelläkään ei ole sopimuksen nojalla oikeutta saada asian käsittelyä siirretyksi ensisijaisesti toimivaltaisesta valtiosta toiseen valtioon, valituskielto ei myöskään voi loukata kenenkään oikeutta.

Valittamalla ei saisi hakea muutosta myöskään ratkaisuun, jolla on päätetty, ettei sopimuksen 9 artiklassa tarkoitettua pyyntöä esitetä. Tässä on kysymys tilanteesta, jossa Suomella ei ole toimivaltaa, mutta on esitetty vaatimus toimivallan pyytämisestä. Valituskielto on tarpeen, jotta kysymys toimivallan pyytämisestä voidaan ratkaista nopeasti. Valituskielto edistää myös sitä, että lapsen suojelua koskeva asia pannaan viivytyksettä vireille sopimusvaltiossa, jolla on asian ratkaisemiseen toimivalta. Koska kenelläkään ei ole sopimuksen nojalla oikeutta saada asian käsittelyä siirretyksi ensisijaisesti toimivaltaisesta valtiosta toiseen valtioon, valituskielto ei myöskään voi loukata kenenkään oikeutta.

Muuhun pyynnön hyväksymistä tai pyynnön esittämistä koskevaan päätökseen voitaisiin sitä vastoin 2 momentin mukaan yleensä hakea muutosta. Muutoksenhaku olisi siten sallittua ratkaisuun, jolla on hyväksytty pyyntö siitä, että toinen sopimusvaltio saisi käyttää asiassa toimivaltaa, tai päätetty esittää pyyntö siitä, että toinen sopimusvaltio käyttäisi asiassa toimivaltaa.

Muutoksenhaun salliminen voi näissä tapauksissa estää toimivallan joustavan siirtämisen, mitä saatetaan pitää epäkohtana. Ehdotettu ratkaisu on myös toinen kuin Bryssel IIa –asetuksessa, jonka 15 artiklaa voitaneen tulkita siten, että toimivallan siirtäminen on siirtävän ja vastaanottavan tuomioistuimen välinen toimenpide, josta ei voida valittaa.

Muutoksenhaun sallimista puoltaa kuitenkin se, että Suomi on puheena olevissa tapauksissa ensisijaisesti toimivaltainen valtio, koska lapsen asuinpaikka tai 6 artiklassa tarkoitettussa tapauksessa lapsen olinpaikka on täällä. Se, että Suomi lapsen asuinpaikkavaltiona pidättäytyy käyttämästä toimivaltaansa lapsen suojelemiseksi ja ohjaa asian käsittelyn toiseen sopimusvaltioon, saattaa huomattavasti vaikuttaa toisen osapuolen asemaan ja mahdollisuuksiin puolustaa näkemyksiään asian käsittelyssä. Sen vuoksi on perusteltua, että hänellä on oikeus valittamalla saada muutoksenhakutuomioistuimen vastaus siihen, onko toimivallan siirtäminen sopimuksen 8 ja 9 artiklan kannalta asianmukaista. Bryssel IIa –asetus koskee valtioita, joiden välillä on Euroopan unionin jäseninä erityiset siteet ja jotka ovat asettaneet tavoitteekseen yhteisen oikeudellisen alueen luomisen. Haagin sopimuksen osapuolten välillä ei ainakaan yleensä ole tällaisia siteitä. Sen vuoksi kysymystä muutoksenhakuoikeudesta ei voida ratkaista yksinomaan siitä lähtien, mitä Bryssel IIa –asetuksessa säädetään.

8 §. Tunnustamisesta ja täytäntöönpanokelpoisuudesta päättäminen. Sopimusvaltion viranomaisen toimenpiteet sopimuksen alaan kuuluvissa asioissa tunnustetaan sopimuksen 23 artiklan 1 kappaleen mukaan ilman eri vahvistusta kaikissa muissa sopimusvaltioissa. Asianosainen voi sopimuksen 24 artiklan mukaan kuitenkin pyytää päätöstä siitä, että toisessa sopimusvaltiossa suoritet-

tu toimenpide tunnustetaan tai että sitä ei tunnusteta. Sopimuksen 26 artiklassa puolestaan edellytetään, että sopimusvaltiot yksinkertaista ja nopeaa menettelyä soveltaen julistavat täytäntöönpanokelpoiseksi toimenpiteen, joka on suoritettu toisessa sopimusvaltiossa ja on siellä täytäntöönpanokelpoinen.

Pykälässä ehdotetaan, että edellä tarkoitetun toimenpiteen tunnustamisesta ja täytäntöönpanokelpoiseksi julistamisesta päättäisi Helsingin hovioikeus. Se olisi ehdotuksen mukaan toimivaltainen silloinkin, kun asia koskee lastensuojelulaissa tarkoitettua tai sellaiseen rinnastuvaa toimenpidettä. Koska perusteet toisessa sopimusvaltiossa suoritettujen toimenpiteiden tunnustamiseen ovat samat siitä riippumatta, onko kysymyksessä yksityisoikeudelliseksi vaiko julkisoikeudelliseksi luokiteltava toimenpide, ei ole asianmukaista jakaa toimivaltaa eri viranomaisille tuon luokitusperusteen mukaan. Toimivallan jakaminen saattaisi myös rajatapauksissa synnyttää ongelman siitä, kummalle viranomaiselle asia kuuluu.

Pykälän 2 momentissa on säännös toisessa sopimusvaltiossa suoritettujen toimenpiteiden tunnustamista tai täytäntöönpanokelpoisuutta koskevan asian käsittelemisestä. Hakemuksen tekemiseen, asian käsittelyyn ja muutoksenhakuun tulisivat soveltuvin osin sovellettaviksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 36-40 §:n, 42 §:n ja 44 §:n 2 momentin säännökset. Koska mainitut säännökset on kirjoitettu lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun päätöksen vahvistamista varten, niitä ei voida sellaisinaan soveltaa esimerkiksi lapsen edunvalvontaa koskevaan päätökseen, vaan ne tulevat noudatettaviksi vain soveltuvin osin. Säännöksiä, joiden noudattaminen tulee sängen yleisesti kysymykseen, ovat Helsingin hovioikeudelle annettu mahdollisuus myöntää poikkeuksia asiakirjojen kääntämisestä suomen tai ruotsin kielelle (36 §:n 3 momentti), asian käsittelyn kiireellisyys (37 §:n 1 momentti) ja asiaan osallisen kuuleminen (38 §). Muiden säännösten soveltuvuuden osalta hovioikeudelle jää enemmän harkintavaltaa.

9 §. Salassa pidettävän tiedon antaminen. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi salassa pidettävän tiedon antamisesta Suomen keskusviranomaiselle tai toisen sopimusvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle. Pykälän 1 momentin mukaan sosiaalihuollon viranomaisen saa salassapitovelvollisuuden estämättä antaa tiedon, jonka se saisi sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 18 §:n 1 momentin mukaan antaa Suomen tuomioistuimelle tai muulle viranomaiselle.

Mainitun lainkohdan mukaan edellytyksenä tiedon antamiseen on muun muassa se, että tiedon antavalle viranomaiselle on laissa säädetty oikeus tai velvollisuus panna asia vireille taikka osallistua vireillä olevan asian käsittelyyn tai toimeenpanoon. Jos viranomaisella olisi tällainen asema Suomessa ratkaistavassa asiassa, se saa ehdotuksen mukaan antaa salassa pidettävän tiedon myös toisessa sopimusvaltiossa ratkaistavassa asiassa. Sillä seikalla, että sosiaalihuollon viranomaisella ei vieraassa valtiossa käytävässä menettelyssä ole todennäköisesti mitään asemaa, ei ole tiedon antamisen kannalta merkitystä.

Pykälän 2 momentin mukaan Suomen holhousviranomaisen saa salassapitovelvollisuuden estämättä antaa 1 momentissa tarkoitettun tiedon, jos se saisi sen holhoustoimesta annetun lain 92 §:n 3 momentin 1 tai 3 kohdan mukaan ilmaista Suomen tuomioistuimelle tai muulle viranomaiselle. Toisen sopimusvaltion tuomioistuimella tai viranomaisella, joka suorittaa holhoustoimesta annetussa laissa tarkoitettua tai siihen rinnastettavaa tehtävää, olisi siten sama oikeus saada tietoja kuin tällaista tehtävää suorittavalla Suomen viranomaisella tai tuomioistuimella.

Edellytyksenä tiedon antamiselle olisi sekä 1 että 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa, että tietoa antava viranomaisen katsoo 34 artiklassa tarkoitettujen edellytysten olevan käsillä, toisin sanoen tietojen olevan lapsen suojelun kannalta merkityksellisiä ja lapsen tilanteen edellyttävän sitä, että viranomaisen saa tiedot.

10 §. Lausunto tapaamisoikeutta koskevassa asiassa. Pykälä, joka liittyy sopimuksen 35 artiklaan, koskee lapsen vanhemman oikeutta pyytää sosiaalilautakunnan lausuntoa olosuhteista, jotka ovat merkittäviä tapaamisoikeuden myöntämisen ja käyttämisen kannalta. Oikeus tällaisen lausunnon pyytämiseen olisi lapsen Suomessa asuvalla vanhemmalla, jos kysymys lapsen ja vanhemman välisestä yhteydenpidosta tulee ratkaistavaksi toisessa sopimusvaltiossa. Lausunnon avulla voidaan merkittävästi parantaa tapaamisoikeutta koskevaa asiaa toisessa sopimusvaltiossa käsittelevän tuomioistuimen tai viranomaisen edellytyksiä antaa asiassa lapsen edun mukainen ratkaisu.

Lausunto ei tässä tapauksessa ensisijaisesti koske sitä, onko tapaamisoikeuden myöntäminen lapsen edun mukaista, vaan kysymys on siitä, ovatko vanhemman henkilökohtaiset ominaisuudet ja olosuhteet sellaiset, että tapaamisoikeus voidaan myöntää. Lausunnossa voitaisiin arvioida myös sitä, asettavatko tapaavan vanhemman henkilökohtaiset ominaisuudet ja olosuhteet rajoituksia sille, minkä sisältöisenä tapaamisoikeus voidaan myöntää. Lausunnossa olisi lupa ilmaista myös salassa pidettäviä tietoja siten kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 16 §:n 3 momentissa säädetään.

Lausunnon antaisi pykälän 2 momentin mukaan sen kunnan sosiaalilautakunta, jonka asukas lausuntoa pyytävä vanhempi sosiaalihuoltolain (710/1982) 14 §:n mukaan on. Lausuntoa ei annettaisi sen pyytäjälle itselleen, vaan se toimitetaan joko Suomen keskusviranomaiselle tai suoraan sen valtion toimivaltaiselle viranomaiselle, jossa asia tulee ratkaistavaksi. Lausuntoa pyytäneen oikeus saada Suomen viranomaiselta tieto lausunnon sisällöstä määräytyisi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain mukaan.

11 §. Tiedon antamisen rajoitus. Pykälä, joka liittyy sopimuksen 37 artiklaan, sisältää tiedon antamisen rajoituksen. Poiketen siitä, mitä tiedon antamisesta säädetään 9 ja 10 §:ssä tietoa ei kuitenkaan saisi antaa, jos sen antaminen aiheuttaisi todennäköisesti vaaran lapselle tai lapsen omaisuudelle tai uhkasi lapsen perheenjäsenen vapautta tai elämää. Viranomaisen, jolta tietoa pyydetään, olisi siten harkittava tiedon antamista paitsi edellä mainittujen säännösten

myös tähän pykälään otettujen rajoitusten pohjalta. Jos viranomainen on antanut tiedon Suomen keskusviranomaiselle ja keskusviranomainen arvioi, että tiedon lähettämällä vieraaseen valtioon olisi mainittu vaikutus, se ei saisi välittää tietoa edelleen.

12 §. Todistus huoltajan tai edunvalvojan asemasta. Pykälän mukaan maistraatin tulee lapsen huoltajan tai edunvalvojan pyynnöstä antaa todistus pyytäjän asemasta ja valtuuksista edunvalvojana tai huoltajana, jos pyytäjä osoittaa tarvitsevansa todistusta vieraassa valtiossa. Viimeksi mainittu vieras valtio voi olla myös muu valtio kuin Haagin lastensuojelusopimuksen osapuoli. Pyytäjän tulee tällöin kuitenkin osoittaa, että todistukselle annetaan mainitussa valtiossa merkitystä ja että sen saaminen on siten tarpeellinen. Maistraatti olisi velvollinen antamaan todistuksen, jos lapsen asuinpaikka on Suomessa ja todistusta pyytävän henkilön asema lapsen huoltajana tai edunvalvojana perustuu suoraan lakiin tai jos päätös, johon huoltajan asema ja valtuudet perustuvat, on tehty Suomessa. Maistraatti ei siten olisi velvollinen antamaan todistusta silloin, kun pyytäjän asema perustuu vieraassa valtiossa tehtyyn päätökseen.

Jos lapsen asuinpaikka on Suomessa, vanhempainvastuun määräytymiseen ja käyttämiseen sovelletaan sopimuksen 16 ja 17 artiklan mukaan Suomen lakia. Maistraatti voi siten huoltajan tai edunvalvojan aseman perustuessa suoraan lakiin, kirjoittaa todistuksen Suomen lainsäädännön pohjalta. Tällöin on kuitenkin otettava huomioon, että lapsella, jolla on aikaisemmin ollut asuinpaikka vieraassa valtiossa, saattaa sopimuksen 16 artiklan 3 kappaleen nojalla olla sellainen huoltaja tai edunvalvoja, jonka asema perustuu suoraan lapsen aikaisemman asuinpaikkavaltion lakiin.

Jos huoltajan tai edunvalvojan asema perustuu Suomessa annettuun päätökseen, todistukseen voidaan kirjoittaa päätöksen olennainen sisältö. Kun asiasta päätetään Suomessa, sovelletaan sopimuksen 15 artiklan mukaan yleensä Suomen lakia. Tämä luonnollisesti helpottaa todistuksen antamista.

Pykälän 2 momentin mukaan todistusta ei saa antaa, jos todistuksen antamiseksi tarvittavat tiedot eivät ilmene suoraan laista tai väestötietojärjestelmästä eikä todistusta pyytävä esitä niistä luotettavaa selvitystä.

13 §. Asetuksenantovaltuus. Tarkempia säännöksiä lain täytäntöönpanosta voitaisiin antaa valtioneuvoston asetuksella.

14 §. Voimaantulo. Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan tasavallan presidentin asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti kuin sopimus tulee voimaan Suomen osalta.

2.2 Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta

18 §. Lapsen huolto välittömästi lain tai tahdonilmaisun nojalla. Pykälässä on säännös siitä, mitä lakia sovelletaan lapsen huollon määräytymiseen ja päätymiseen välittömästi lain tai välittömästi tahdonilmaisun nojalla. Säännöksen

avulla ratkaistaan muun muassa kysymykset siitä, kuka on lapsen huoltaja ja miten pitkään huolto kestää silloin, kun huollosta ei ole päätöstä, joka olisi tehty oikeus- tai hallintoviranomaisen myötävaikutuksella.

Asiasta määrätään Haagin lastensuojelusopimuksessa. Sopimuksen lainvalintaa koskevat määräykset ovat niin sanotusti universaalisia eli tulevat sovellettaviksi siinäkin tapauksessa, että ne osoittavat sovellettavaksi sellaisen valtion lain, joka ei ole sopimuksen osapuoli. Universaalisuutensa vuoksi määräys on tarpeen siirtää asiaa koskevaan yleiseen lakiin eli lapsen huollosta ja tapausmisoikeudesta annettuun lakiin.

Koska Haagin lastensuojelusopimuksen määräyksiä ei yksinkertaisella tavalla voida siirtää tähän pykälään, ehdotetaan, että niiden soveltaminen osoitetaan viittaamalla niihin. Määräykset ovat sopimuksen III luvussa. Sopimuksen 16 artiklan 1 kappale koskee huollon määräytymistä suoraan lain nojalla ja 2 kappale osoittaa lain, jota on sovellettava arvioitaessa huollosta tehdyn sopimuksen tai yksipuolisen oikeustoimen, esimerkiksi kuoleman varalta annetun määräyksen, merkitystä. Saman artiklan 3 ja 4 kappaleet koskevat puolestaan lapsen asuinpaikkavaltion vaihtumisen merkitystä huoltajan aseman pysyvyyden kannalta. Sopimuksen 19 artiklassa puolestaan määrätään vilpittömässä mielessä olleen kolmannen asemasta ja 21 artiklassa niin sanotun renvoi- eli viittausperiaatteen soveltamisesta. Näiden määräysten sisältöä on tarkasteltu lähemmin edellä sopimuksen yksityiskohtaisten perustelujen yhteydessä.

18 a §. Huoltajan tehtävän hoitamiseen sovellettava laki. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös huoltajan tehtävän hoitamiseen sovellettavasta laista. Lainvalintasäännös koskee muun muassa sitä, minkä valtion lain mukaan määräytyvät huoltajan oikeudet ja velvollisuudet, miten lapsen päätösvaltaa on käytettävä, kun lapsella on yhtä useampi huoltaja, ja tarvitseeko huoltaja johonkin toimenpiteeseen viranomaisen suostumuksen.

Pykälän mukaan huoltajan tehtävien hoitamiseen sovelletaan sen valtion lakia, missä lapsella on asuinpaikka. Sovellettava laki muuttuu lapsen asuinpaikan muuttumisen myötä. Viittauksella vieraan valtion lakiin tarkoitetaan asianomaisen valtion aineellista lakia. Viittaus ei siten käsitä asianomaisen maan kansainvälis-yksityisoikeudellisia säännöksiä, joten niin sanottua renvoi- eli viittausperiaatetta ei sovelleta.

Ehdotettu pykälä vastaa huollon osalta Haagin lastensuojelusopimuksen 15 artiklan 3 kappaleen ja 17 artiklan määräyksiä, jotka ovat universaalisesti sovellettavia. Säännöksen tarkoitus huomioon ottaen säännöstä on myös tulkittava pitäen silmällä sitä, että tulkinnat ovat yhteensopivia mainittujen sopimusmääräysten kanssa.

19 §. Toimivalta lapsen asuinpaikan perusteella. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi 4 momentti, joka sisältää toimivaltaperusteet siinä tapauksessa, että lapsi oleskelee Suomessa eikä hänen asuinpaikkaansa voida selvittää tai hänellä ei kotimaassaan esiintyvien levottomuuksien vuoksi ole asuinpaikkaa. Nämä ti-

lanteet, joissa Suomessa olevan lapsen asuinpaikkavaltiota ei voida osoittaa, rinnastettaisiin tilanteeseen, jossa lapsen asuinpaikka on Suomessa. Suomen tuomioistuimet ja kuntien sosiaalilautakunnat olisivat siten toimivaltaisia samalla tavoin kuin jos lapsen asuinpaikka olisi Suomessa.

Ehdotettu säännös vastaa Haagin lastensuojelusopimuksen 6 artiklaa. Mainittu 6 artikla tulee sovellettavaksi riippumatta siitä, onko lapsella jokin yhteys toiseen sopimusvaltioon vaiko ei. Tämän vuoksi se on tarpeen ottaa yleiseen lakiin.

20 §. Toimivalta muissa tapauksissa. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, joka koskee Suomen tuomioistuimen toimivaltaa tutkia avioliiton purkamista koskevan asian yhteydessä aviopuolisoiden lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskeva asia, vaikka lapsella ei, kuten 19 §:ssä oleva pääsääntö edellyttää, ole asuinpaikkaa Suomessa. Jotta tuomioistuimella olisi tällainen toimivalta, tulee kaikkien seuraavien edellytysten toteutua. Ensinnäkin ainakin toisen lapsen vanhemmista tulee olla lapsen huoltaja ja ainakin toisella lapsen vanhemmista tulee olla Suomessa asuinpaikka. Toiseksi kaikkien huoltajien tulee asian vireille tullessa hyväksyä asian tutkiminen Suomessa ja kolmanneksi toimivallan käyttämisen tulee olla lapsen edun mukaista.

Se, että kaikkien huoltajien tulee hyväksyä toimivalta asian vireille tullessa tarkoittaa, ettei oikeuspaikkasopimus, joka on tehty ennen asian ajankohtaisuutensa, ole pätevä. Se, että toimivallan käyttämisen tulee olla lapsen edun mukaista, edellyttää puolestaan lähinnä sitä, että asian kannalta riittävä näyttö on luotettavalla tavalla ja asiaa viivyttämättä hankittavissa, vaikka lapsen asuinpaikka on muualla. Säännös voineekin useimmiten tulla sovellettavaksi tapauksissa, joissa vanhemmat ovat asiasta yksimielisiä ja joissa tarve hankkia näyttöä on siten vähäinen. Tällaisessa tapauksessa on tavallisesti lapsen ja koko perheen edun mukaista, että asia voidaan joustavasti ratkaista avioeron yhteydessä, ja välttyä ratkaisun hakemiselta toisesta valtiosta.

Säännös vastaa läheisesti Haagin lastensuojelusopimuksen 10 artiklaa. Kysymyksessä on kuitenkin yleinen säännös, joka tulisi sovellettavaksi silloinkin, kun mainittu sopimus ei sovellu sen vuoksi, että lapsen asuinpaikka on valtiossa, joka ei ole Haagin sopimuksen osapuoli.

Pykälän 2 momentissa on nykyisin säännös, joka koskee pohjoismaisessa avioliittokonventiossa olevien määräysten etusijaa tähän lakiin nähden. Säännös ehdotetaan poistettavaksi tästä momentista, ja pohjoismaisten määräysten etusija ilmaistaisiin muuttamalla lain 29 a §:ssä olevaa säännöstä, joka koskee tämän lain säännösten toissijaisuutta. Lain asiasisältö ei siten muutu.

22 §. Huollosta ja tapaamisoikeudesta päätettäessä sovellettava laki. Pykälä koskee sovellettavaa lakia lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevaa asiaa ratkaistaessa. Kuten nykyisen lain mukaan, yleensä sovellettaisiin Suomen lakia. Haagin lastensuojelusopimuksen 15 artiklan 2 kappaleessa olevan universaalisesti sovellettavan määräyksen mukaan viranomaiset voivat kuitenkin

poikkeuksellisesti soveltaa tai ottaa huomioon sellaisen toisen valtion lain, johon asialla on läheinen yhteys, jos lapsen tai hänen omaisuutensa suojeleminen tätä edellyttää. Pykälään on tämän vuoksi otettu säännös, joka poikkeustilanteissa ja lapsen edun sitä edellyttäessä antaa mahdollisuuden lapsen huoltoon tai tapaamisoikeutta koskevassa asiassa ottaa huomioon sellaisen toisen valtion lain, johon asialla on läheinen yhteys. Viittauksella vieraan valtion lakiin tarkoitetaan asianomaisen valtion aineellisia säännöksiä.

Poikkeussäännös saattaisi tulla sovellettavaksi esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsen tiedetään pian muuttavan vieraaseen valtioon, jossa sovellettavan lain mukaan tapaamisoikeus voidaan myöntää myös muulle henkilölle kuin lapsen vanhemmalle, esimerkiksi lapsen isovanhemmille. Jos asiassa hankittu selvitys osoittaa, että tällainen ratkaisu on lapsen edun mukainen toimenpide, tuomioistuin voisi soveltamalla mainitun toisen valtion lakia vahvistaa tällaisen tapaamisoikeuden, vaikka muutoin sovellettava Suomen laki ei sitä tunne.

29 a §. Säännösten toissijaisuus. Pykälässä ilmaistaan nykyisin tiettyjen 4 luvun säännösten toissijaisuus suhteessa Bryssel IIa -asetukseen. Pykälään ehdotetaan tehtäväksi lisäys, joka osoittaa mainittujen säännösten toissijaisuuden myös suhteessa Suomea sitoviin valtiosopimuksiin. Muutos on tarpeen Haagin lastensuojelusopimuksen voimaan saattamisen vuoksi. Samalla voidaan poistaa 20 §:n 2 momentissa nykyisin oleva säännös, joka koskee lain toissijaisuutta eräisiin pohjoismaisen avioliittokonvention määräyksiin nähden.

29 b §. Ordre public ja viittaus vieraan valtion lakiin. Pykälän 1 momentissa ilmaistaan niin sanottu ordre public- eli ehdottomuusperiaate. Sen mukaan tämän lain sovellettavaksi osoittama vieraan valtion lain säännös on jätettävä huomiotta, jos sen soveltaminen johtaisi lapsen etu huomioon ottaen ilmeisesti Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen tulokseen. Ehdotettu säännös, joka asiallisesti vastaa Haagin lastensuojelusopimuksen 22 artiklaa, korvaa lain 18 §:n 3 momentissa nykyisin olevan ordre public -säännöksen. Muutoksella ei ole tarkoitettu muuttaa niitä perusteita, joiden mukaan kysymys, onko vieraan valtion lain säännös jätettävä soveltamatta, on nykyisin arvioitava.

Pykälän 2 momentissa ilmaistaan, miten tämän luvun säännöksissä olevat viittaukset vieraan valtion lakiin on ymmärrettävä. Tällainen viittaus ei tarkoita vieraan valtion lain kansainvälis-yksityisoikeudellisia säännöksiä, jollei puheena olevan 4 luvun säännöksistä muuta johdu. Niin sanottua viittausperiaatetta (*renvoi*) ei siten yleensä sovelleta. Lain 18 §:ssä olevasta viittauksesta Haagin lastensuojelusopimuksen 21 artiklaan seuraa kuitenkin, että mainittua 18 §:ää sovellettaessa viittaus vieraan valtion lakiin käsittää eräissä tapauksissa asianomaisen lain kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset. Asiaa on tarkemmin käsitelty mainitun 21 artiklan perusteluissa.

2.3 Lastensuojelulaki

45 §. Pykälän nykyinen 2 momentti osoittaa kunnan, jonka tulee päättää perhehoidon tai laitoshuollon antamisesta lapselle, kun päätös tästä on Bryssel IIa –asetuksen nojalla tehtävä Suomessa, mutta mikään kunta ei 1 momentin mukaan ole sen järjestämiseen velvollinen. Vastaava tilanne voi syntyä Haagin lastensuojelusopimuksen nojalla silloin, kun toisen sopimusvaltion toimivaltainen viranomainen harkitsee lapsen sijoittamista Suomeen perhehoitoon tai laitoshuoltoon sopimuksen 33 artiklan mukaisesti. Sen vuoksi ehdotetaan, että 2 momentissa tarkoitettu viranomainen päättää lapsen sijoittamisesta myös silloin, kun asia on ratkaistava Suomea sitovan valtiosopimuksen nojalla.

Pykälän 3 momentti koskee lastensuojelun järjestämistä lapselle, jolla ei ole asuin- tai oleskelukuntaa Suomessa. Bryssel IIa –asetuksen voimaantuloon liittyen säännöstä muutettiin niin, että lastensuojelun järjestäminen sen nojalla osoitettiin mahdolliseksi ainoastaan, jollei asetuksesta muuta johdu. Myös Haagin lastensuojelusopimus rajoittaa lastensuojelun järjestämistä lapselle, jolla ei ole Suomessa asuinpaikkaa. Pykälään ehdotetaan sen vuoksi lisättäväksi viittaus, joka osoittaa, että lastensuojelua voidaan tämän momentin nojalla järjestää vain, jollei Bryssel IIa –asetuksesta tai Suomea sitovasta valtiosopimuksesta muuta johdu.

3 Voimaantulo

Haagin lastensuojelusopimuksen 61 artiklan mukaan sopimus tulee voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kolmen kuukauden kuluttua kolmannen 57 artiklassa tarkoitetun ratifioimis- tai hyväksymiskirjan tallettamisesta. Sopimus on tullut kansainvälisesti voimaan 1.1.2002.

Tämän jälkeen yleissopimus tulee voimaan sopimuksen myöhemmin ratifioivan tai hyväksyvän valtion osalta sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kolmen kuukauden kuluttua kyseisen valtion ratifioimis- tai hyväksymiskirjan tallettamisesta. Tätä voimaantuloperustetta sovelletaan muun muassa Suomeen, koska Suomi oli Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin jäsen silloin kun sen 18. istunto pidettiin.

Sopimukseen liittyvän valtion osalta sopimus tulee voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kolmen kuukauden kuluttua 58 artiklan 3 kappaleen mukaisen kuuden kuukauden ajanjakson päättymisestä. Liittyminen vaikuttaa vain liittyvän valtion ja niiden sopimusvaltioiden välisiin suhteisiin, jotka eivät ole esittäneet vastalauseita liittymistä vastaan mainitun kuuden kuukauden kuluessa.

Haagin lastensuojelusopimuksen voimaansaattamista ja soveltamista koskeva laki sekä muut ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan samana ajankohtana kuin sopimus tulee voimaan.

4 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys

4.1 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus

Perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan eduskunta hyväksyy muun muassa sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä.

Sopimuksen II luku sisältää määräyksiä sopimusvaltioiden kansainvälisestä toimivallasta lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi. Määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan, sillä määräysten tarkoittamista asioista on voimassa lain säännöksiä ja niistä on myös Suomessa vallitsevan käsityksen mukaan säädettävä lailla. Kansainvälistä toimivaltaa koskevia säännöksiä on muun muassa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa sekä laissa eräistä laissa eräistä kansainvälisluontoisista perheoikeudellisista suhteista.

Sopimuksen III luku sisältää määräyksiä sovellettavasta laista, ja IV luku toisessa sopimusvaltiossa annetun tuomion tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta. Nämä määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan samoista syistä kuin edellä mainitut kansainvälistä toimivaltaa koskevat määräykset.

Sopimuksen V luvussa on määräyksiä yhteistyöstä, muun muassa velvollisuudesta asettaa jokaiseen sopimusvaltioon keskusviranomaisen vastaamaan niistä velvoitteista, joita sopimus näille viranomaisille asettaa. Siitä, mikä taho toimii keskusviranomaisena, on viime aikoina yleensä säädetty lailla. Mainitun V luvun 32, 34-36 ja 41-42 artiklassa on määräyksiä tiedonvaihdosta yhteistyötä tekevien viranomaisten kesken, ja 37 artiklassa on kielto toimittaa tietoja muun muassa siinä tapauksessa, että lapsi tai lapsen omaisuus niiden toimitamisen seurauksena todennäköisesti joutuisi vaaraan. Määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan, sillä tiedonvaihdosta viranomaisten kesken ja salassapidosta on säännöksiä muun muassa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999), sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000) sekä henkilötietolaissa (523/1999), jossa on muun muassa säännöksiä henkilötietojen siirrosta Euroopan unionin ulkopuolelle.

4.2 Käsittelyjärjestys

Haagin lastensuojelusopimus ei anna vieraan valtion viranomaisille oikeutta käyttää Suomen alueella toimivaltaa eikä muutoinkaan sisällä määräyksiä, jotka vaikuttavat Suomen täysivaltaisuuteen.

Haagin lastensuojelusopimuksen 8 ja 9 artiklassa on määräykset, joiden mukaan lapsen suojelua koskeva toimivalta voidaan yksittäistapauksessa siirtää 5 tai 6 artiklan nojalla toimivaltaisesta valtiosta toiseen sopimusvaltioon, jolla on paremmat edellytykset arvioida sitä, mikä kyseisessä tapauksessa on lapsen edun mukaista. Tämä synnyttää kysymyksen määräysten suhteesta perustuslain 21 §:ään, jonka mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi

asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa.

Asiaa arvioitaessa on lähdettävä siitä, että 5 ja 6 artikla muodostavat yhdessä 8 ja 9 artiklojen kanssa kokonaisuuden. Ensiksi mainitut artiklat määräävät sen, millä sopimusvaltiolla toimivalta lähtökohtaisesti on. Sopimuksen 8 ja 9 artikla tuovat puolestaan toimivallan sääntelyyn joustavuutta, jolla luodaan edellytykset sille, että asia voidaan aina käsitellä siinä sopimusvaltiossa, jolla on parhaat edellytykset päätyä lapsen edun mukaiseen ratkaisuun. Jos 8 tai 9 artiklaan vedotaan, kysymys, millä sopimusvaltiolla on toimivalta, ratkaistaan niissä tarkoitetussa menettelyssä. Toimivallan siirtäminen mainittujen määräysten nojalla ei sen vuoksi merkitse sitä, että osapuolelta evätään pääsy toimivaltaiseen tuomioistuimeen, vaan tällöin tehdään toimivaltaa koskeva ratkaisu, jossa todetaan, että asia kuuluu lapsen etu huomioon ottaen muun sopimusvaltion kuin sen ratkaistavaksi, joka lähtökohtaisesti on toimivaltainen. Päätöksestä, joka saattaa johtaa toimivallan siirtymiseen Suomesta toiselle sopimusvaltiolle, saa valittaa. Sopimuksen puheena olevat määräykset eivät siten hallituksen käsityksen mukaan ole ristiriidassa perustuslain 21 §:n kanssa.

Jos vastoin edellä esitettyä käsitystä katsottaisiin toimivallan siirtämisen rajoittavan perustuslain 21 §:ää, rajoitukset ovat perusoikeuksien yleisten rajoittamisedellytysten mukaisia. Sopimuksen määräyksille on ensinnäkin painava syy, pyrkimys edistää lapsen edun mukaiseen ratkaisuun pääsemistä. Määräysten soveltaminen on osoitettu poikkeukselliseksi, ja lisäksi ratkaisuvallalla asiassa on aina sillä valtiolla, joka 5 ja 6 artiklan mukaan on lähtökohtaisesti toimivaltainen. Päätöksestä, jolla on päätetty siirtää toimivalta Suomesta toiselle sopimusvaltiolle, saa myös aina valittaa.

Edellä olevan perusteella ja perustuslain 94 §:n mukaisesti esitetään,

että Eduskunta hyväksyisi toimivallasta, sovellettavasta laista, tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa Haagissa 19 päivänä lokakuuta 1996 tehdyn yleissopimuksen siltä osin kuin se kuuluu Suomen toimivaltaan.

Koska yleissopimus sisältää lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä, annetaan samalla Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset: